

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Ondřej Plachý

**Zahraniční politika kubánského režimu: formování aliancí a
dopady ekonomického embarga**

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Karel Kouba, M. A.

OLOMOUC 2009

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracoval samostatně na základě uvedené literatury.

V Olomouci dne 26. března 2009

ÚVOD	4
1 REALISMUS	8
2 NEOREALISMUS	10
2.1 Struktura mezinárodních vztahů.....	10
2.2 Formování aliancí.....	11
3 NEOLIBERALISMUS	13
4 KUBA V ALIANCI S VÝCHODNÍM BLOKEM	17
5 KUBA PO ROZPADU SSSR V „EL PERÍODO ESPECIAL“	27
5.1 Zákon o kubánské demokracii a Zákon o kubánské svobodě a demokracii a solidaritě.....	30
6 KUBA VE 21. STOLETÍ	37
ZÁVĚR	44
SEZNAM LITERATURY	47
Prameny.....	47
Literatura.....	49
ABSTRAKT	52
ABSTRACT	52

ÚVOD

Kubánský komunistický režim již padesát let překvapuje svojí schopností přežít a aktivně se vymezovat proti nejsilnější zemi na světě – Spojeným státům americkým (USA). Kubánská revoluce se stala symbolem boje malé země proti daleko většímu nepříteli. Přežití Castrova režimu na Kubě záviselo a závisí na jeho zahraniční politice, která vždy rozhoduje o zásadních krocích, které Kuba podniká vůči vnějšímu a ve velké míře nepřátelskému světu. Svými postoji si během svojí historie režim vytvořil jak řadu příznivců, tak i odpůrců. Antagonismus těchto skupin je velice silný a i v rámci seriózních výzkumů můžeme vyzorovat určité příklonění se k jedné ze dvou stran konfliktu.

Existuje několik důvodů, proč má zahraniční politika zásadní vliv na vývoj státu jako například Kuba. Jednak se jedná o schopnost nalézt spřátelené státy, které se budou ochotny vojensky zastat režimu, který pro USA představuje největší hrozbu na západní polokouli. Za druhé je mezinárodní podpora důležitá pro zajištění legitimacy režimu zevnitř. Fidel Castro jako původce a hlavní postava revoluce tedy musel k zahraniční politice přistupovat nanejvýš obezřetně a spojit své ideologické přesvědčení s realistickou vizí potřeb státu.

Hlavním cílem mé práce je analyzovat kubánskou zahraniční politiku. Její nejdůležitější bod představuje výzkum aliancí, ve kterých se Kuba nacházela nebo nachází. Nejprve se snažím u každé z nich zjistit příčiny vzniku a důvody, které Kubu vedly ke vstupu. Dále zhodnotím, jakou sílu Kuba v aliancích měla či má. S tím je spojena snaha identifikovat hlavní úkoly Kubu v těchto aliancích. Poslední zkoumanou charakteristikou je u aliancí jejich případný zánik a důvody, proč k němu došlo. Dalším bodem mé práce je analýza ekonomického embarga a jeho dopadů na Castrův režim. Embargo do značné míry určovalo chování kubánské vlády v mezinárodních vztazích, a to hlavně v období po rozpadu Sovětského svazu. Práce proto hodnotí dopady působení embarga na změnu zahraniční politiky.

Samotnou Kubu se snažím posuzovat podle její relativní síly v mezinárodních vztazích v různých obdobích, tato období následně srovnávám a ukazuji, kde dochází ke změnám v jejím přístupu k ostatním zemím se zvláštním důrazem na Latinskou Ameriku. V rámci celé práce se snažím akcentovat její nejdůležitější spojence a příznivce, nacházející se na všech kontinentech. Hodnotím

také některé kontroverzní kroky Fidela Castra, například přijetí sovětských raket na kubánské území, a jejich dopad na vnímání Kuby v mezinárodních vztazích.

Hlavní výzkumnou otázkou mojí práce je, zda se změnila zahraniční politika kubánského režimu po rozpadu Sovětského svazu. V práci budu ověřovat hypotézu: Zahraniční politika Kuby je důležitým zdrojem legitimacy Castrova režimu. Budu se snažit prokázat, že chování Kuby v mezinárodních vztazích mělo za následek upevnění stability režimu na Kubě, a to hlavně díky základním pilířům zahraniční politiky Kuby, z nichž nejdůležitějšími jsou proletářský internacionalismus a kritika imperialismu USA v kombinaci s faktory kubánského nacionalismu a Marxismu-Leninismu. Kapitoly po rozpadu Sovětského svazu budou zhodnocující z hlediska komparace teorií neorealismu a neoliberalismu, a pokusí se oběma typy teorií charakterizovat situaci na Kubě tak, aby z mojí práce vyplynulo, kterým z obou přístupů se kubánští představitelé řídili.

Metodologické uchopení práce vychází především z empiricko-analytické metody v kombinaci s deskripcí. Proto jsem zvolil pro psaní práce diachronní analýzu, aby bylo dosaženo historické návaznosti a celá práce umožnila čtenáři libovolně procházet jednotlivá období kubánského komunistického režimu.

Teoretická část práce využívá dvě dominantní teorie mezinárodních vztahů, tedy neorealismus a neoliberalismus. V rámci práce pak zkoumám, která z těchto dvou teorií lépe vysvětluje změny v kubánské zahraniční politice po rozpadu Sovětského svazu. V teoretické části jsem pro zhodnocení neorealismu využil literaturu od Kennetha N. Waltze s důrazem na jeho dílo *Theory of International Politics*¹ a také dílo Stephena M. Walta *Aliance Formation and the Balance of World Power*² a pro neoliberální část literaturu od Josepha S. Nyeho. Z jeho díla jsem využil knihu *Soft Power*³, která se zabývá neoliberálním pojetím moci v rukou jednotlivých států a také se zabývá vývojem situace z pohledu neoliberalismu v devadesátých letech minulého století.

Práce je strukturovaná tak, aby byly čtenáři nejdříve představeny teorie mezinárodních vztahů a z nich vyplývající politiky, které státy v různých případech uplatňují. V hlavní části se zabývám obdobím vývoje zahraniční politiky Kuby v letech 1961-2009. Práce je rozdělena na tři základní časové úseky, a to od roku 1961 do

---

¹ WALTZ, Kenneth N.: *Theory of International Politics*. Reading, Addison-Wesley 1979.

² WALT, Stephen M. : *Aliance Formation and the Balance of World Power*. 9, 1985, č. 4 (www.jstor.org).

³ Nye, Joseph S.: *Soft Power*. Foreign Policy, 1990, č. 80 (www.jstor.org).

1991, dále od 1991-2001 a od 2001 až do současnosti. Kvůli tomuto rozdělení jsem mohl analyzovat a vyčlenit specifické jevy pro každou z těchto etap. Rok 1961 je z hlediska zahraniční politiky důležitý vzhledem k vylodění kubánských exulantů v Zátocě sviní, aktivně podporovanému administrativou amerického prezidenta Johna F. Kennedyho. Rok 1991 znamenal změnu v mezinárodních vztazích pro Kubu kvůli rozpadu Sovětského svazu a rok 2001 vzhledem k událostem z 11. září vedl k přesunutí důležitosti americké zahraniční politiky od Ostrova svobody směrem k zemím podporujícím terorismus.

V hledání literatury k tématu mé práce jsem musel zohlednit její poměrně velké časové rozpětí. To mě vedlo k vytvoření širšího spektra odborné literatury i pramenů. Zvláštní důraz jsem kladl na výběr literatury, snažil jsem se využít co nejvíce nejnovějších zdrojů tak, aby se má práce nestala pouhým shrnutím stávající literatury. Úvodem do problematiky Kubu se stala kniha známého novináře a odborníka na Latinskou Ameriku Richarda Gotta *Kuba: Nové dějiny*⁴. Tato kniha se žurnalistickým zaujetím popisuje všechny zlomové okamžiky, které Kubu postihly v prvních čtyřiceti letech její revoluční historie. Naprosto zásadní knihou pro pochopení dějin revoluce a jejího myšlení se stala kniha od kubánské rodačky a odbornice na Kubu Marifeli Pérez-Stable *The Cuban Revolution: Origins, Course, and Legacy*⁵. Tato kniha hodnotí úspěchy a neúspěchy kubánské revoluce a poskytuje čtenáři důležitý přehled nejen o Kubě, ale i neustávajících intervencích USA do její politiky. V rámci první části mé práce využívám knihu od Geoffreya Robertse *The Soviet Union in World Politics: Coexistence, Revolution and Cold War, 1945-1991*⁶, ve které lze nalézt dostatek důležitých informací o alianci mezi Kubou a Sovětským svazem. V dalším časovém úseku mé práce, zaměřeném na Speciální období a s ním spojené zesílené embargo ze strany USA se pro moji práci stala nejdůležitější knihou *Unfinished Business: America and Cuba after the Cold War, 1989-2001*⁷ od Morrise Morleye a Chrise McGilliona. Tato kniha velice podrobně hodnotí americký postup vůči Kubě za prezidentů George Bushe staršího a Billa Clintona a významně pojednává o ekonomických a politických krocích, které obě tyto

---

⁴ GOTT, Richard: *Kuba: Nové dějiny*. Brno, BB Art 2005.

⁵ PERÉZ-STABLE, Marifeli: *The Cuban Revolution: Origins, Course, Legacy*. Oxford University Press, New York

⁶ ROBERTS, Geoffrey: *The Soviet Union in World Politics: Coexistence, Revolution and Cold War, 1945-1991*. Routledge, London 1999

⁷ MORLEY, Morris – MCGILLION, Chris: *Unfinished Business: America and Cuba After the Cold War, 1989-2001*. Cambridge University Press, New York, 2002

administrativy podnikly proti Castrovu režimu. V poslední části jsem se zaměřil hlavně na alianci, kterou Kuba vytvořila společně s Venezuelou a Bolívií. Základem se stala práce Davida Harrise a Diega Azziho *ALBA Venezuela's answer to "free trade": the Bolivarian alternative for the Americas*⁸. Tato práce se zabývá jak podmínkami vstupu Kuby do této organizace, tak jejími úkoly a dále řeší i vztahy dalších latinskoamerických zemí k tomuto nadnárodnímu subjektu. Poslední část mojí práce byla značně orientovaná na současný vývoj, a proto jsem využil i některé internetové zdroje informací, z nichž nejdůležitějším se stal portál Infolatam (Información y análisis de América Latina).

Závěrem bych chtěl bych poděkovat mému vedoucímu práce Mgr. Karlu Koubovi, M.A., že mi poskytl mnoho cenných rad a doporučil odbornou literaturu.

---

⁸ HARRIS, David – AZZI, Diego: *ALBA Venezuela's answer to "free trade": the Bolivarian alternative for the Americas*. Focus on the Global South, Bangkok 2006

1 REALISMUS

Zahraniční politika Kuby, tedy velice specifické karibské země hlásící se jak k Marxismu-Leninismu a odkazu Sovětského svazu, tak k typickým latinskoamerickým hrdinům jako José Martí či Simone Bolívar, byla vždy velice specifická. Abychom mohli určit, které hlavní faktory hrály roli v jejím tvoření, a hlavně proč nedošlo k nějaké změně jejího kurzu, je nutné určit jaké vzorce chování Kubánci a ostatní zainteresovaní aktéři ve vzájemných vztazích využili.

V průběhu 20. století byl nejdříve vytvořen tzv. klasický realismus, následovaný neorealismem, který použil metody klasického realismu na změněnou situaci v rámci studené války. Po jejím konci však nedošlo k myšlenkovému ustrnutí jeho představitelů, a jak bude v této práci ukázáno, neorealismus dokáže teoreticky obsáhnout i novější pojem, jakým je globalizace.

Nejdříve je tedy nutné definovat klasický realismus, který byl vytvořen a teoreticky popsán Hansem Joachimem Morgenthauem. Základní pilíře jeho konceptu jsou tvořeny šesti principy, které určují chování států jako mezinárodních aktérů: politika je řízena objektivními zákony, a ty mají kořeny v lidské přirozenosti – proto jsou tyto zákony charakterizovány bojem o moc. Národní zájem je univerzální, ale zároveň se neustále mění v čase. Mezinárodní politika je chápána jako oblast, kde dochází k trvalému střetu těchto zájmů. Stát je centrálním aktérem mezinárodních vztahů, národní zájmy jsou pro něj proto klíčové. Absolutním zájmem všech států je jejich přežití. Dualita morálního jednání: politická a soukromá, tedy úspěšné politické jednání nemůže být vždy morální. V mezinárodních vztazích je bezpečnostní dimenze nadřazena všem ostatním.⁹

Morgenthau dále považuje použití vojenského nátlaku a síly jako neúčinnější a nejdůležitější nástroj v mezinárodních vztazích. Mezi důležité zdroje moci dále řadí kvalitní diplomacii, geografickou polohu, počet obyvatel nebo to, jak má stát velkou průmyslovou základnu. Nesmí být opomenut ani tzv. charakter státu, což je ideologický základ, který vyjadřuje vytrvalost a rozhodnost národa.

Základním kamenem zahraniční politiky a přežití států na mezinárodním poli jsou národní zájmy. Tyto zájmy jsou Morgenthauem považovány za prostředek

---

⁹ MORGENTHAU, Christian H.: Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace, Fifth Edition, Revised. New York, Alfred A. Knopf 1978, s. 4 – 15.

hromadění moci státu. Jsou vyjádřením objektivní touhy národa, nevznikají pouze z představ elit. Ty slouží národu tím, že tyto zájmy odhalují a řídí se jimi. Pokud se jimi politici daného státu neřídí, je jejich politika z realistického pohledu iracionální. Zájmy různých států jsou přirozeně rozdílné, ale to neznamená, že vždy vedou ke konfliktu. Morgenthau tento jev vysvětluje pomocí rovnováhy moci (balance of power). Právě tento jev je podle něj přítomný ve všech věcech i činnostech od lidského těla až po ekonomiku. Je totiž zásadní pro udržování rovnováhy, jejímž úkolem „*je udržení stability systému bez toho, aby došlo ke zničení mnohosti částí, které daný systém utváří.*“¹⁰

Rovnováha mezi velmocemi však není dostatečným vysvětlením pro pochopení zahraničních vztahů jednotlivých zemí. Ty, jak již bylo uvedeno dříve, mají různé národní zájmy, které se snaží uplatnit. Pokud nemají dostatek síly, aby mohly své národní zájmy prosadit samy, musí se sdružovat do aliancí. Právě aliance jsou základní funkcí mocenské rovnováhy v prostředí mnoha států.¹¹ I když jsou aliance v míru, vzniká mezi nimi přirozené bezpečnostní dilema. To je vyvoláno zbrojením, které Morgenthau považuje za hlavní příčinu nestabilní mocenské rovnováhy, která se neustále mění. Myšlenkou bezpečnostního dilematu je, že jeden stát nebo aliance se snaží ve zbrojení dohnat druhou stranu, a posléze ji i předběhnout, aby byla zajištěna bezpečnost jeho občanů. To pochopitelně vede i druhou stranu k dalšímu zbrojení, což se neustále opakuje.

---

¹⁰ MORGENTHAU, H. J.: c.d., s. 181.

¹¹ Tamtéž, s. 193.

2 NEOREALISMUS

S novým paradigmatem mezinárodních vztahů přišel v 70. letech Kenneth N. Waltz. Jeho neorealismus vychází do značné míry z Morgenthaua a přebírá od něj několik zásadních myšlenek – neměnné a násilné povahy mezinárodních vztahů, nadřazenosti bezpečnostní dimenze nad ostatními odvětvími politiky a také koncept mocenské rovnováhy.

2.1 Struktura mezinárodních vztahů

Oproti klasickému realismu však již neklade rozhodující důraz na samotnou zahraniční politiku jednotlivých států, ale na celkovou strukturu mezinárodních vztahů. Jak sám poznamenává: „*není možné rozumět světové politice pouze pochopením fungování států.*“¹² Tuto strukturu můžeme popsat pomocí několika definičních znaků. Nejdůležitějším je, že mezinárodní politický systém je anarchický. Znamená to, že neexistuje nějaká svrchovaná autorita, kterou by všechny státy musely poslouchat. Proto se každý stát musí spoléhat pouze sám na sebe. Mezinárodní politický systém je tvořen podobnými jednotkami – státy. Ty se mezi sebou liší pouze svojí relativní mocí a v důsledku mají vliv na jeho strukturu a její podobu.

U struktury mezinárodních vztahů je pouze třetí složka proměnlivá. Důvodem toho je rozhodující počet velmocí, které v zásadě utváří podobu mezinárodního politického systému, resp. anarchii v něm. Existují tak koncepty bipolarity, kdy jsou rozhodující mocnosti dvě, unipolarity, kdy je jen jedna, nebo multipolarity, ve které se jich střetává několik. Z neorealistického hlediska je nejlepším systémem bipolarita, protože je mezi dvěma velmocemi nejsnazší vyvažovat vzájemné hrozby a tím předejít otevřeným konfliktům. Jak se ale zároveň ukázalo během studené války, menší státy jako Kuba, které se zpočátku nepřikláněly na žádnou stranu, byly do značné míry ohroženy zájmy supervelmocí a proto se rozhodly přidat do jednoho ze dvou bloků.

Důvodem, proč není anarchická struktura mezinárodních vztahů nahrazena, je hlavně snaha států o maximalizaci jejich relativní moci spojená s touhou o přežití. I když se tak navenek k sobě státy chovají přátelsky, vždy musí zároveň myslet i na

---

¹² WALTZ, K. N.: c.d., str. 65.

možnost, že budou zrazeny. Zjednodušeně by se dalo říci, že se jedná o přístup *nikdy nikomu nevěř*. Je tím v podstatě vyloučena jakákoliv vyšší forma zahraniční spolupráce, ve které by například jiný stát disponoval vojenskými jednotkami dalších států a podobně.

2.2 Formování aliancí

K přežití států jsou většinou nutné aliance. Nejobvyklejším způsobem chápání aliancí je, že jsou viděny jako odpověď na nějakou hrozbu. Neexistuje však obecná shoda, jaká by tato odpověď měla být. Při vstupu do aliance, státy mohou buď balancovat (balancing) nebo bandwagoning. Balancování pak představuje možnost přidání se k opozici proti agresorovi, zatímco bandwagoning znamená sloučení v alianci se státem představujícím hlavní hrozbu.¹³ Převaha jedné nebo druhé možnosti má vždy zásadní a naprosto opačný dopad na mezinárodní situaci. U balancování se státy snaží omezit hegemonu dříve, než se stane příliš silným. Spojení se s více ohroženými státy zvyšuje vliv nového člena, protože je pro alianci důležitější, než kdyby byl na straně druhé.¹⁴ U bandwagoningu je naopak jedním z nejsilnějších motivů nevratnost rozhodnutí. Rozhodující iniciativa připadá vítězi a zvětšuje jeho výhody. Státy jsou takto přitahovány silou. Čím jste silnější a čím jasněji to dáváte najevo, tím spíše se ostatní budou chtít připojit k vám. Logika podlézání – dá se chápat jako forma appeasementu. Spojením se s agresorem získá stát naději, že předejde případnému útoku na sebe samého, slouží tak defenzivním účelům.¹⁵

Podle jakých faktorů můžeme určit, jakou roli bude mít stát v alianci? Je jich několik a v každé specifické situaci je jejich vliv na konečný výsledek jiný. Patří mezi ně souhrnná moc, která závisí na všech surovinách (lidé, vojenská kapacita, průmysl, nerostné suroviny). Dalším je geografická blízkost, tedy čím je velmoc blíže, tím větší nebezpečí pro ostatní státy představuje. Je zásadní pro tvorbu tzv. sfér vlivu, protože slabé státy blízko od velmoci mají daleko větší tendenci k podlézání, než kdyby byly vzdálené. Útočná síla je dalším faktorem, který přímo ovlivňuje postavení státu v aliancích. Státy s velkou útočnou silou spíše provokují vznik aliancí, než ty, které

---

¹³ WALT, S. M.: c.d., s. 4.

¹⁴ Tamtéž, s. 6.

¹⁵ Tamtéž, s. 8.

jsou zaměřeny jen na defenzívu. Posledním faktorem jsou útočné záměry. Agresivní státy spíše vyprovokují alianci proti jim samým.

Je tedy podle Walta dominantnější balancování nebo podlézání? „*Většina států tváří v tvář venkovnímu nebezpečí volí vstup do opoziční aliance proti agresorovi.*“¹⁶ Kubánská diplomacie v tomto případě nejednala jinak. Jako odpověď na americkou agresi a embargo se postupně orientovala víc a víc na ekonomické zásobování ze Sovětského svazu, které během několika let přerostlo ve strategické vojenské spojení, kdy byli na Kubě rozmístěni sovětsí vojáci a technika. Sovětský svaz ze spojení s Kubou získal zásadní strategickou výhodu, kdy mohl umístit svoje vojenské jednotky pouze 90 mil od amerického pobřeží. Zároveň však byla velká vzdálenost Kubu od Moskvy zárukou, že Castro a jeho zahraniční politika stále sledovala své vlastní cíle, a nenechávala se příliš ovlivňovat diktátem od svého silnějšího spojence. Kuba a Sovětský svaz tak dokázaly fungovat v daleko přirozenější symbióze, než jiné východoevropské státy, právě díky tomu, že se již ostrovní stát nenalézal v ohnisku sféry vlivu Sovětský svaz.

Specifickým typem aliance je aliance ideologická. Do ní státy vstupují ze tří důvodů. Prvním je, že státy s podobnými principy tím vlastně chrání svoje vlastní. Druhým důvodem je, že vznikají bezpečnostní záruky mezi státy samotnými a konečně posledním je zvýšení legitimacy slabého režimu jeho začleněním do skupiny podobných států.

Walt ovšem říká že: „*Na ideologii státům záleží jen tehdy, když jsou v bezpečí. Bezpečnostní uvažování je vždy nadřazeno ideologickému.*“¹⁷ Je to i reakce na Kennetha N. Waltze, protože je tím vlastně i potvrzena dominance ideologií v bipolárním, tedy stabilním, systému. Podobná premisa platí i o ekonomických faktorech, jak tvrdí Waltz: „*Státy se nechtějí ocitnout v situaci zvýšené závislosti. Ve svépomocném systému podřizuje požadavek bezpečnosti ekonomické zisky politickým zájmům.*“¹⁸

Jestliže platí předpoklad Walta, že bezpečnostní stránka je vždy nadřazená té ideologické, nebyly to spíše USA, které svojí podporou přímé intervence a snahou jakýmkoliv způsobem zničit režim přispěly ke vstupu Kubu do sovětského tábora?

---

¹⁶ Tamtéž, s. 15.

¹⁷ Tamtéž, s. 24.

¹⁸ WALTZ, K. N.: c.d., s. 107.

3 NEOLIBERALISMUS

Stejně jako neorealismus se i neoliberalismus stal dominantním přístupem pro řešení kubánské otázky. Přestože se jedná o paradigma odlišné od neorealismu, tak společně sdílí některé základní charakteristiky.

První z nich je historický vývoj. Stejně jako neorealismus navazuje na realismus, tak neoliberalismus navazuje na liberalisticko-idealistickou koncepci chápání mezinárodních vztahů. Ta se stala pro neoliberalismus v několika bodech myšlenkovým základem. Druhou charakteristikou je chápání států jako dominantních hráčů v systému, kteří definují svojí bezpečnost v sobeckých termínech.¹⁹

Idealistická teorie již před neoliberalismem zavedla pojem interdependence, tedy vzájemné závislosti. Ta přichází s názorem, že válka nevede k materiálním výhodám, a proto je pro státy daleko prospěšnější jejich vzájemné zaměření na spolupráci. Se vzrůstající závislostí států, která umožňuje všem aktérům profitovat z obchodu, mizí potřeba válečného konfliktu. Idealisté toto tvrzení podávají historicky doloženým faktem, že pro většinu států se vyplatilo s jiným státem obchodovat, namísto aby jej vojensky obsadily. Idealismus vidí násilnou povahu mezinárodních vztahů před První světovou válkou v nacionalismu a zároveň poukazuje na fakt, že hospodářská prosperita nemá co dělat s vojenskou silou státu.

Neoliberalismus vznikl v průběhu 70. let 20. století a z neorealismu využil systémový přístup a využívání metod ekonomie. Přijal také základní myšlenku neorealismu, že struktura mezinárodních vztahů je anarchická. Zároveň však namítá, že neorealismus se nijak nezabývá příklady dlouhodobé spolupráce mezi státy. Jak podotýká Joseph Nye: „*Odpověď na změny, které se odehrávají ve světové politice dnes, není v opuštění tradičního zájmu o vojenské balancování moci, ale v akceptování jeho limitací a jeho doplnění o pohled vzájemné závislosti.*“²⁰ Je nutné si uvědomit, že ani podle samotných neoliberálů neznamená vzájemná závislost harmonii. Státy si dobře uvědomují rizika takového napojení a snaží se vždy vybalancovat co nejlepší podmínky.

Z hlediska neoliberalismu je důležitá definice moci. Ta již není chápána pouze z hlediska vojenské síly, tak jako to bylo v historii běžné. Objevují se její další faktory, jakými jsou technologie, vzdělání nebo ekonomický růst. Ty se podle neoliberálů

---

¹⁹ WENDT, Alexander: Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics. *International Organization*, 46, 1992 (www.jstor.org), č. 2, s. 392.

²⁰ Nye, J. S.: c.d., s. 156.

staly důležitějšími než klasické realistické faktory jako geografie, populace a nerostné suroviny.²¹ Například Alexander Wendt kritizuje Kennetha Walze za to, že jeho definice struktury nepředpovídá obsah ani dynamiku vývoje.²² Anarchie a distribuce moci jsou nedostatečné k tomu, aby nám vysvětlily, které státy jsou přátelské a které nepřátelské. Americká vojenská síla má jiný význam pro Kanadu a jiný pro Kubu.²³

Neoliberálové patří k tradičním kritikům války. Jejich důvody pro tento odpor jsou ekonomicko-politické. Vojenský konflikt vede k finančnímu a materiálnímu vyčerpání a tím přináší nespokojenost občanů. Jako důkaz používají konflikty ve Vietnamu a v Afghánistánu.

Joseph Nye uvádí, že existuje pět základních zdrojů moci státu – vojenské, ekonomické, vědecké, kulturní a ideologické. Zároveň podotýká, že tyto zdroje má v současnosti jen a pouze USA. Nye je nazývá měkká moc (soft power). Podle jeho definice takový stát dokáže přesvědčit jiné státy, aby chtěly to, co chce on. Moc takto státy spojit závisí z velké části na nehmotných faktorech, mezi které řadíme ideologii, kulturu a instituce. Jemná moc má navíc širší spektrum donucovacích prostředků, neuchyluje se pouze k násilnému řešení. Toto spektrum začíná diplomatickým tlakem, pokračuje ekonomickým embargem a teprve po něm měkká moc zváží možnost vojenského zásahu.²⁴ V roce 2009 lze konstatovat, že si USA základní zdroje moci stále ponechávají, ale došlo k posunu v přesvědčivosti i účinnosti některých z nich. Vojenská moc je stále zárukou nejsilnější pozice USA ve světě, ale další faktory začínají postupně slábnout v relativním hodnocení s jinými zeměmi světa. Ideologické a kulturní zdroje ztratily svojí sílu z počátku devadesátých let, z období rozmachu volného trhu a sdružování států v nadnárodních organizacích pod patronátem USA. Ekonomický rozmach USA během devadesátých let již nebyl v novém miléniu tak markantní a jiné státy včetně nejlidnatější Číny je dokázaly v ekonomickém růstu předehnat. Režimy, které se USA dlouhodobě snažily odstranit, dokázaly přetrvat a na svojí stranu získat další spojence. V tomto případě se nejedná jen o Kubu, ale i o Irán či Palestinu. V mnoha případech pak byly USA nuceny použít právě dominující faktory svojí politiky, tedy ekonomický a vojenský nátlak, aby dokázaly dosáhnout svých cílů v mezinárodní politice. To již pochopitelně odporuje

---

²¹ Tamtéž, s. 154.

²² WENDT, A.: c.d., s. 396.

²³ Tamtéž, s. 397.

²⁴ Nye, J. S.: c.d., s. 167.

definici měkké moci, která dokáže státy přesvědčit jiným, než vojenským nátlakem nebo jeho hrozbou.

Prostředkem fungování mezinárodního systému se stávají mezinárodní organizace, které nastolují řád v jinak anarchickém prostředí mezinárodních vztahů. Tento řád je podle neoliberalů založen na mezinárodním systému vládnutí (international regime). Tato uskupení států sdílí určité normy, mají daná pravidla a principy, které ovlivňují jejich chování v určité oblasti mezinárodních vztahů. Vznik takového uskupení může být dvojitý, a to buď na základě reciprocity nebo na častějším hegemonickém základě. V mezinárodních organizacích velice často dochází ke změně agendy, v závislosti na politické či ekonomické nutnosti. Státy tyto změny přijímají, protože je to pro ně výhodnější, než zakládat organizace nové. Na tomto základě si státy postupně uvědomují výhody spolupráce a to ve finále vede k tomu, že se takové režimy stávají trvalými a samostatnými aktéry mezinárodního pořádku. USA se poměrně brzy dokázaly podílet na vytvoření silných nadnárodních organizací, kterými se staly v roce 1944 Světová banka a Mezinárodní měnový fond. Tyto organizace se pro ně staly důležitým prostředkem prosazování svých ideologických a ekonomických cílů, protože v nich měly daleko silnější slovo než například v Organizaci spojených národů (OSN). Vzhledem k tomu proto není divu, že tyto režimy propagují volný trh a politický liberalismus, tedy hodnoty, které k americkému prostředí neodmyslitelně patří.²⁵

Jaké jsou základní funkce režimů? Fungují jako vyjednávací arény, které již mají jasně stanovená pravidla, za kterých se jedná. To znamená, že náklady na takové jednání jsou potom daleko menší. Pozice aktérů jsou navíc obvykle předem dobře známy, čímž se snižuje nejistota v mezinárodních vztazích. Důležité je, že svým členům poskytují stejné informace, čímž snižují informační asymetrii mezi nimi. Společně s informacemi umožňují balíkové dohody, kdy jedna země nabídne ústupek za to, že jiné země prosadí zase její požadavky. Jak v případě informací, tak balíkových dohod, dochází k předcházení konfliktům.

Postoj USA ke Kubě byl z hlediska členství v mezinárodních organizacích vždy velice tvrdý. Nejen že nikdy nepřipustily možnost, že by se Castrův režim mohl stát členem Světové banky či Mezinárodního měnového fondu, ale také se zasloužily o technické vyloučení Kuby z nejdůležitějšího regionálního uskupení Organizace

---

²⁵ Tamtéž, s. 168.

amerických států (OAS). Vzhledem k velkému vlivu USA v Latinské Americe pak nebyla Kuba přijata do dalších poradních či ekonomicky spolupracujících struktur a i bilaterální diplomatické styky s většinou latinskoamerických zemí byly přerušeny. K obecnému zlepšení vztahů s většinou zemí Latinské Ameriky tak došlo až na začátku 21. století, tedy deset let po ukončení studené války.

4 KUBA V ALIANCI S VÝCHODNÍM BLOKEM

Prvním momentem, kdy si nový kubánský režim uvědomil, že je potřeba zajistit skutečnou bezpečnost země, se stalo vylodění exulantů v Zátocě svíní v roce 1961. Byl to nepovedený pokus prezidentské administrativy Johna F. Kennedyho a anticastrovské emigrace o zvrácení průběhu revoluce na Kubě, který však skončil totálním fiaskem a naopak upevnil Castrovu moc nad Kubou.²⁶ Po nepovedeném pokusu o převrat americké snahy o změnu politického kurzu Kuby neustaly. Byl vytvořen plán nazvaný Operation Mongoose (Operace mangusta), který zvažoval další možnosti vyvolání vnitřních nepokojů a rozvrácení Castrova režimu. Tento plán mimo jiné obnášel bezpočet pokusů o atentát na Fidela Castra či na jeho nejbližší spolupracovníky. Mezi historiky panuje obecné přesvědčení, že kubánští představitelé o tomto plánu na zničení revoluce věděli, což se stalo dalším podnětem pro zahájení hledání zahraničních partnerů, kteří pomohou režimu přežít.

Socialismus na Kubě sehrál důležitou roli již v prvních letech revoluce, před Kubánskou raketovou krizí či vyloděním exulantů v Zátocě svíní. Byl to prostředek vládnoucí elity k zachování pořádku a mobilizaci lidové podpory. Revoluce spojila Hnutí 26. července, Revoluční studentský direktoriát a Lidovou socialistickou stranu do Vanguard Party (Strany obrany).²⁷ Nutno podotknout, že kubánští představitelé byli v této době přesvědčeni, že přijetí socialistického modelu po vzoru Sovětského svazu či zemí Východního bloku by vedlo k podkopání revoluce.²⁸

Fidel Castro po vítězství svojí revoluce poskytl USA mnoho důvodů pro to, aby na něj uvalily embargo. V každém jeho projevu se objevovaly zmínky o imperialismu USA, o šedesáti letech, kdy Kubu soustavně využívaly a o velkých společnostech, které zotročovaly kubánské obyvatelstvo. Nebylo tedy překvapující, že se při procesu znárodnování nezalekl síly USA, a vyvlastnil i majetky jejich občanů. Vše začalo se společnostmi zabývajícími se pěstováním cukrové třtiny a výrobou cukru, poté pokračovalo od znárodnění všech rančů i s dobytkem až ke strategickému ropnému průmyslu a bankám. Nakonec tak Castrův režim znárodnil všechnen majetek patřící americkým občanům, v celkové hodnotě 1,5 miliardy

---

²⁶ GOTT, R.: c.d., s. 242.

²⁷ PERÉZ-STABLE, M.: c.d., s. 98.

²⁸ Tamtéž, s. 98-99.

dolarů.²⁹ USA proto přistoupily ke snížení nákupních kvót pro kubánský cukr. Následný vstup Kuby do sovětského tábora a zajištění odkupu zbývajícího cukru ze strany Sovětského svazu znamenal pro USA jasný signál, že je potřeba se nepřátelského režimu v těsné blízkosti svojí pevniny co nejrychleji a nejefektivněji zbavit. Central Intelligence Agency (CIA) proto přišla se dvěma návrhy, jak svržení Castrova režimu provést: první z nich počítal s invazí, druhý s blokadou.

Neúspěch v Zátocě sviní donutil USA začít se sankcemi, které měly přivodit kolaps režimu zevnitř. K přerušení obchodních styků a uvalení sankcí poprvé došlo v únoru 1962 a následně v červenci 1963 pod hlavičkou zákona o obchodování s nepřítelem (Trade with an Enemy Act). Hospodářství Kuby dostalo uvalením sankcí citelný zásah, který bezprostředně ohrožoval kubánskou populaci. I proto se ve Washingtonu vyskytovali tací, kteří nechtěli umožnit sankce, protože ty by vedly k potrestání normálních Kubánců namísto vládních představitelů. Nakonec však převládla většinový názor, že i obyčejní Kubánci jsou svým způsobem zodpovědní za svojí vládu, a tudíž není chybou USA uvalit na ně ekonomické sankce. Aby USA získaly potřebnou legitimitu pro sankce proti Kubě, rozhodly se celou věc projednávat v celoamerické organizaci Organizace amerických států. Díky politickému tlaku a lobování se nakonec sankce i přes nesouhlas některých významných členů, jako například Mexika, podařilo prosadit a v červenci 1964 tak vstoupily v platnost. Vydržely pouze do roku 1975. Společně se sankcemi Washington podporoval i sabotážní akce. Chtěl tím zvýšit lidovou nespokojenost s Castrovým režimem a nakonec způsobit jeho svržení. Celá šedesátá léta provozované diverzní akce měly za úkol narušovat zemědělské a průmyslové kapacity státu.³⁰

Po pokusu o přímou vojenskou intervenci podpořenou USA se pro Kubu stalo logickým vyústěním hledání podpory u komunistického bloku. Kuba se po roce 1961 začala postupně otevírat Sovětskému svazu. V roce 1961 Fidel Castro požádal Sověty poprvé o poskytnutí ekonomické a vojenské podpory.³¹ Byla to přirozená odpověď na agresivní politiku USA spojenou s ekonomickým embargem. Aby kubánský režim ukázal snahu o přiblížení se svému novému spojenci, byl po útoku exulantů vydán pokyn shora, žádající vytvoření komunistické strany Kuby podle

---

²⁹ PERÉZ, Louis A. Jr.: *Fear and Loathing of Fidel Castro: Sources of US Policy toward Cuba*. Journal of Latin American Studies, 34, 2002, č.2 (www.jstor.org), s. 231.

³⁰ PERÉZ, L. A. Jr: c.d., s. 244.

³¹ ROBERTS, G.: c.d., s. 58

sovětského vzoru. A tak v roce 1961 nejprve vznikly Organizaciones Revolucionarias Integradas (Sjednocené revoluční organizace), které se následně v roce 1965 přejmenovaly na Partido Comunista Cubano (Komunistická strana Kuby).³² Fidel Castro i ostatní představitelé režimu si v ní obratem zažádali o členství. Jediným důvodem pro tento ideologický posun směrem k sovětskému modelu komunismu se stala snaha o zajištění bezpečnosti Kuby. V revoluční vládě totiž do této doby nefigurovali komunisté, s výjimkou Ernesta Guevary³³, který však nebyl v žádném politickém kontaktu s Kremlem. Fidel Castro dokázal využít jedné z hlavních premis zahraniční politiky Sovětského svazu, tedy že ideologie pro něj byla determinantou tvorby zahraničních spojení mezi zeměmi.³⁴ Ve chvíli, kdy Kuba jasně naznačila cestu budoucího vývoje, se již mezi oběma zeměmi nenacházely žádné překážky.

Je tedy zřejmé, že prvotním impulzem k navázání přátelských vztahů se SSSR se stala Castrova obava, že by mohlo znovu dojít k invazi na Kubu. Když byl Fidel Castro vyzván, aby specifikoval, co bude nutné udělat, aby se dané invazi předešlo, prohlásil: „*Opatření, která by dala imperialismu jednoznačně najevo, že každá agrese proti Kubě bude znamenat válku nejen s Kubou.*“³⁵ Došlo tedy k dohodě se sovětskými představiteli, že na Kubě budou rozmístěny rakety s nukleárními hlavicemi. Přestože ještě v roce 1961 Kuba a další země na konferenci Hnutí nezávislých států (Non-Aligned Movement)³⁶ vydaly rezoluci, která nesouhlasila s budováním vojenských základen supervelmocí v jiných státech, byla o rok později nucena přistoupit na rozmístění sovětských raket a vojáků na vlastním území. Bezpečnost země tak zastínila klasickou ideologii režimu založenou na proletářském internacionalismu a pohrdání imperialistickou politikou velmocí. Cesta k vybudování sovětské vojenské základny byla otevřena, což v podstatě potvrzuje základní premisu realismu, že v případě vojenského ohrožení je ochoten stát učinit velké ústupky tak, aby byla zachována jeho suverenita. Kuba si naprosto racionálně vybrala za partnera velmoc, která stála v opozici proti agresorovi, který se jí snažil

---

³² Historia del Partido Comunista de Cuba. In: Partido Comunista de Cuba, <http://www.pcc.cu/historia/historia.html> (20.2.2009)

³³ I když ani o jeho osobě nelze hovořit jako o typickém komunistovi vyznávajícím tvrdou linii.

³⁴ ROBERTS, G.: c.d., s. 10.

³⁵ GOTT, R.: c.d., s. 253.

³⁶ Hnutí, které vzniklo v roce 1955 a jehož členy jsou země Třetího světa. Tato organizace má za cíl bojovat proti všem formám kolonialismu a nekolonialismu a pomáhat udržovat nezávislost ohrožených zemí stejně jako být v opozici dominantním státům s imperialistickými ambicemi. In: The Non-Aligned Movement: Description and History, <http://www.nam.gov.za/background/history.htm> (15.3.2009)

zničit. Vzhledem k síle USA pro Castrův režim neexistovala jiná možnost, než se zapojit do studené války vstupem do opoziční aliance.

Původní nápad dovézt na Kubu sovětské rakety se dodnes nepodařilo přiřadit ke konkrétní osobě. Je však téměř jisté, že jednání o jejich rozmístění začala při návštěvě Raúla Castra v Sovětském svazu. Tato jednání probíhala v přítomnosti Nikity Chruščova a ministra obrany Rodiona Malinovskije.³⁷ Kubánské stanovisko v otázce jejich rozmístění bylo jasné – šlo o zajištění bezpečnosti Castrova režimu. Sovětské cíle byly daleko komplikovanější a oficiální vyjádření členů tehdejšího politbyra nelze brát jinak než s rezervou. Sovětům jistě nemohlo jít pouze o přežití Kuby jako komunistického spojence. Její ztráta by nevedla ke snížení obranyschopnosti Sovětského svazu a nebyla proto tak důležitá jako východoevropské satelity.³⁸ Podle Roberta E. Quirka pramenilo odhodlání Sovětů pro zapojení se do riskantního podniku ve snaze Nikity Chruščova dosáhnout jakéhokoliv mezinárodního úspěchu pro svojí zemi.³⁹

V říjnu 1962 proto bylo na Kubě rozmístěno 150 taktických a strategických nukleárních zbraní, společně se 40,000 sovětskými vojáky a dalšími konvenčními zbraněmi obsahujícími také bojové a bombardovací letouny.⁴⁰ Raketová síla však byla ještě během stavby odhalena americkými špionážními letadly a USA přistoupily k vyhlášení námořní blokády. To byl impuls pro Nikitu Chruščova, aby začal s Johnem F. Kennedym vyjednávat o řešení nebezpečné situace. Celá bezpečnost ostrova se tak ocitla v rukou sovětské a americké administrativy, zatímco Fidel Castro nebyl k jednáním vůbec přizván. Významně to ovlivnilo postoj Kuby pro několik příštích let k zahraničně-politické spolupráci se Sovětským svazem. Sám Fidel Castro se o Chruščovově jednání s Kennedym vyjádřil takto: „*Myslím, že se ta krize mohla rozhodnout lepším způsobem, při troše důslednosti a neústupnosti, kdyby se to ovšem s námi aspoň prodiskutovalo nebo kdyby se Severoameričanům řeklo: To je nutno projednat s Kubou.*“⁴¹ Nikita Chruščov však navzdory zhoršení vztahů s Kubou docílil jednoho významného úspěchu, který zvýšil bezpečnost ostrova. Podmínil totiž stažení raket z Kuby tím, že se Američané zaváží nepodnikat

---

³⁷ QUIRK, R. E.: *Fidel Castro*. Ostrava, Oldag 1999, s. 458.

³⁸ QUIRK, R. E.: c.d., s. 459.

³⁹ Tamtéž, s. 460.

⁴⁰ ROBERTS, G.: c.d., 75.

⁴¹ MINÁ, Gianni: *Fidel Castro*. Columbus, Praha 2007, s. 65.

další vojenské akce proti Castrovu režimu. Kennedy s radostí tuto nabídku přijal a rakety byly následně staženy. První pokus o zajištění bezpečnosti režimu tak sice svůj základní cíl splnil, avšak došlo k rozkolu v důvěře mezi Kubou a Sovětským svazem.

V šedesátých letech můžeme pozorovat Castrovu snahu o vlastní cestu k socialismu. Režim se v této době nepouštěl do větších represí civilního obyvatelstva, spíše se soustředil na zajištění stability ekonomiky, vytvoření milicí připravených bránit zemi proti případné agresí či se snažil o rozšíření gramotnosti mezi venkovské obyvatelstvo. Vedoucí představitelé byli z hlediska reforem spíše pragmatiky, kteří se postupně snažili naplnit několik základních myšlenek, které revoluce od počátku propagovala (vyvlastnění půdy, zestátnění majetku zahraničních společností, diverzifikace průmyslu). Zahraniční politika se orientovala hlavně na hledání pomoci od ostatních socialistických zemí, a na Kubu tak v tomto období přicestovalo mnoho ekonomů a inženýrů, aby pomohli naplnit reformní snahy režimu.

K důležité změně ve vývoji zahraniční politiky došlo v roce 1967, kdy byl při svém bolívijském tažení zabit Ernesto Guevara. Jeho smrt pouze podtrhla jeho předchozí odchod z Kubu v roce 1966, která se rozhodla pod vedením Fidela Castra vydat odlišnou cestou než násilné revoluce. Důvodem pro změnu kurzu zahraniční politiky se stala kritika Sovětského svazu, který odmítal kubánskou podporu vizionáře a dobrodruha Guevary⁴², který tím narušoval stabilitu bipolárního systému snahou rozpoutat revoluci v jiných latinskoamerických zemích. Se smrtí Ernesta Guevary tak Castro definitivně opustil myšlenku gerilového boje jako prostředku pro získávání nových spojenců ve světě.⁴³

Fidel Castro mohl své nové preference vyjádřit v srpnu 1968, když vojska Varšavské smlouvy pod velením Moskvy vstoupila do Prahy a celý svět včetně některých komunistických zemí se pustil do ostré kritiky Sovětského svazu. Ve svém projevu mimo jiné pronesl *„považovali jsme Československo za směřující ke kontrarevoluční situaci, směrem ke kapitalismu a do náruče imperialismu. To se stalo hlavní koncepcí pro naši první pozici směrem k specifickému faktu, že ostatní socialistické země odpověděly akcí. To znamená, že považujeme za nevyhnutelné*

---

⁴² GOTT, R.: c.d., s. 292.

⁴³ Tamtéž, s. 293.

že se tak stalo - za každou cenu.“⁴⁴ Učinil tím rozhodný krok do komunistického tábora pod vedením Sovětského svazu. Na Kubě započalo období, trvající 20 let, ve kterém se Kuba systematicky snažila přiblížit sovětskému státnímu modelu. Těsnější svazek se Sovětským svazem přinesl kubánskému režimu mnoho výhod, které by jinak nebyl schopen získat. Na Kubu začali proudit nesčetní sověští poradci, moderní technologie a v neposlední řadě peníze. Fidel Castro svým tahem stabilizoval kubánskou revoluci a mohl pokračovat ve vládě bez obav z vnitřní či vnější opozice. Jeho přiklonění se k Sovětskému svazu může být chápáno podle definice ideologických aliancí, kdy se Kuba přidružila k silnějšímu státu s podobnou ideologií, aby tím ochránila a posílila svoji vlastní.⁴⁵ Bylo to právě předchozí zvýšení bezpečnosti Kuby, které jí následně umožnilo v poklidu přijmout Marxismus-Leninismus po vzoru Sovětského svazu. Moskva naopak ve sblížení s Kubou viděla možnost spojnice s Latinskou Amerikou a celým Třetím světem.⁴⁶

V roce 1972 bylo přijetí Kuby do komunistického tábora úplné, neboť jí bylo umožněno vstoupit do Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP), tedy ekonomické organizace, zaměřené na obchod mezi komunistickými zeměmi. „Členství v RVHP zajistilo dlouhotrvající závazek rozvoje Kuby. Kubánské vedení přijalo novou závislost jako cenu za udržení socialismu 90 mil od amerického pobřeží.“⁴⁷ Všichni členové se zavázali, že začnou odebírat kubánský cukr, a to za nadhodnocené ceny. Naopak Kuba získala finanční půjčky s takřka nulovým úrokem, navíc s pozastaveným splácením po dobu 15 let. Společně se členstvím v RVHP byly obnoveny i závazky Sovětského svazu, že bude pokračovat v dodávkách zbraní na Kubu. „V desetiletém období od roku 1975 do roku 1985 revoluce vstoupila do slunných výšin ekonomického růstu. Roční nárůst mezi lety 1970 a 1988 činil 4,1 procenta s úctyhodným zvýšením počátkem osmdesátých let.“⁴⁸ Kuba se dokázala patnáct let po revoluci stát dobře zavedeným a vyzbrojeným komunistickým státem. Castro navíc dokázal maximalizovat cenu Kuby ve Východním bloku a disponoval tak takřka neomezenými fondy, které mu umožnily do značné míry sledovat vlastní cíle v zahraniční politice.

---

⁴⁴ *Speech by the Cuban Prime Minister Maj Fidel Castro on the Czechoslovak situation, 24 srpen 1968.* In: Castro Speech Data Base, <http://lanic.utexas.edu/project/castro/db/1968/19680824.html> (10.3. 2009)

⁴⁵ WALT, S. M. : *Aliance Formation and the Balance of World Power*, s. 15.

⁴⁶ PERÉZ-STABLE, M.: c.d., s. 149.

⁴⁷ Tamtéž, s. 148.

⁴⁸ GOTT, R.: c.d., s. 305.

V sedmdesátých letech během administrativy prezidenta Johnsona probíhaly mezi Kubou a USA diplomatické rozhovory, ale ke zrušení embarga přispět nemohly. USA podmiňovaly zrušení embarga vystoupením Kuby z aliance se SSSR a také ukončením všech kubánských operací v Africe. Později se k těmto požadavkům připojil i požadavek na propuštění politických vězňů. Obě dvě administrativy věděly, že tyto požadavky jsou nereálné. Havana byla ekonomicky a politicky závislá na Sovětském svazu a i jejich hospodářství primárně založené na pěstování cukrové třtiny nebylo uzpůsobené na jakoukoliv politickou či ekonomickou liberalizaci.

Nejvýznamnějším počinem kubánské zahraniční politiky během studené války se stala podpora spřátelených režimů v Africe. V souladu se všemi normami a ustanoveními Kuba poskytovala africkým zemím materiální, vojenskou a lékařskou pomoc po 18 let. Stala se tak podporovatelem osvobozeneckých hnutí nebo vlád v Alžírsku, Belgickém Kongu (Zairu), Zimbabwe, Namibii, Jižní Africe, Mozambiku, Angole, Etiopii a Guine-Bissau.⁴⁹

Díky sovětské podpoře se Castrův režim mohl cítit relativně silný a zabezpečený a zaměřil se proto na vojenská tažení v Africe. Kubánci si dobře uvědomovali, že bez Sovětského svazu by jejich revoluce neměla prakticky žádnou šanci na přežití, a tak chtěli ostatním zemím Třetího světa poskytnout stejnou podporu. Proletářský internacionalismus se tak stal nejdůležitějším elementem kubánské přítomnosti v Africe.⁵⁰ Existuje však i další, typicky realistické vysvětlení pro jejich vojenskou a materiální podporu těmto zemím. Kubánci byli přesvědčení, že pouhé spoléhání se na sovětskou pomoc jim nemůže zajistit přežití. Proto se snažili podporovat režimy, které se vydaly podobnou cestou jako oni, aby tím zajistili přežití revoluce vlastní.⁵¹ To také odpovídá neorealisticke charakteristice ideologických aliancí, kdy ze strany Havany docházelo k dalšímu rozšiřování své ideologie, aby tím byla opětovně posílena jejich vlastní.

Vojenské úspěchy kubánských dobrovolníků v Africe ukázaly schopnost režimu zmobilizovat masy k neobvyklým cílům a v důsledku posílily kubánské

---

⁴⁹ ADAMS, Gordon: *Cuba and Africa: The International Politics of the Liberation Struggle: A documentary Essay*. Latin American Perspectives, 8, 1981, č. 1 (www.jstor.org), s. 115.

⁵⁰ GRABENDORFF, Wolf: *Cuba's Involvement in Africa: An Interpretation of Objectives, Reactions and Limitations*. Journal of Interamerican Studies and World Affairs, 22, 1980, č. 1 (www.jstor.org), s. 9.

⁵¹ GRABENDORFF, W.: c.d., s. 8.

národní cítění.⁵² Kuba, na rozdíl od USA ve Vietnamu a Sovětského svazu v Afghánistánu, dokázala během studené války vyhrát celkem tři války (dvakrát v Angole a jednou v Etiopii). Proto je považována za nejspolehlivějšího partnera Sovětského svazu v období studené války.⁵³

Vojenské akce Kuby v Africe v sedmdesátých letech by ovšem nebyly možné bez podpory Sovětského svazu. Někteří odpůrci kubánské aktivity v Africe v čele s USA proto začali Kubu obviňovat z pouhého plnění úkolů, kterými ji Sovětský svaz pověřil. Toto přesvědčení se však ukázalo jako zcestné. Kubánci by s největší pravděpodobností intervenovali v Angole, jejich nejdůležitějším africkým závazku, i bez pomoci Sovětského svazu.⁵⁴ Sověti si od pomoci Kubě v jejím africkém tažení slibovali hlavně zisk legitimacy a posílení svojí pozice mezi zeměmi Třetího světa. Právě Kuba a její revoluce totiž pomohly k celosvětovému uznání socialistického tábora, a její následná mise v Africe zaměřená na svržení bílých vlád na jihu kontinentu tak získala plnou podporu Sovětského svazu.⁵⁵ Jak poznamenal tehdejší ministr zahraničí Kuby Carlos Rafael Rodríguez: „*Podívejte se, je zřejmé že s Rusy máme velmi úzké vztahy. Ale když jsme poslali naše jednotky do Angoly, nespolehali jsme na sovětskou participaci v operaci... Nakonec, operace byla koordinována s Rusy, kteří začali posílat vojenské dodávky na pomoc prezidentu Agostinhovi a jeho vládě MPLA v Angole. Celá věc ale začala jako čistě kubánská operace.*“⁵⁶

Za vrchol kubánské zahraniční politiky v období studené války lze považovat zvolení Fidela Castra prezidentem Hnutí nezúčastněných zemí v roce 1979. Tento akt se dá pochopit jako vyjádření podpory členských zemí kubánskému boji v jižní Africe, které tak přehlušily kritické hlasy žádající jiného vůdce než kontroverzního kubánskému komunistu. Deklarace Hnutí nezúčastněných států aktivně podporovala osvobozené hnutí a jejich snahu o definitivní ukončení závislosti na bývalém centru. Hlavním tématem tak v období kubánskému předsednictví bylo ukončení apartheidu.⁵⁷ Fidel Castro v jednom ze svých projevů na toto téma poznamenal: „Že

---

⁵² PERÉZ-STABLE, M.: c.d., s. 149.

⁵³ DOMÍNGUEZ, Jorge I.: *Cuban Foreign Policy and the International System*. In: TULCHIN Joseph S. – ESPACH Ralph H. (Edd.): *Latin America in the New International System*. Lynne Rienner Publishers, Inc., London 2001, s. 185.

⁵⁴ ADAMS, Gordon: c.d, s. 119.

⁵⁵ GRABENDORFF, W.: c.d., s. 13.

⁵⁶ ADAMS, G.: c.d, s. 119.

⁵⁷ CHHABRA, Hari S.: *Non-Aligned Movement and the Struggle Against Apartheid*. In: African National Congress, <http://www.anc.org.za/ancdocs/history/nam/chhabra.html> (1.3.2009)

žádná země, která se považuje za revoluční, nemůže zachovat neutralitu tváří v tvář kolonialismu, nekolonialismu, rasismu a fašismu.“⁵⁸

K výraznému zostření vztahů mezi Kubou a USA došlo během Reaganovy administrativy v letech 1981-1989, která se proti Castrovu režimu velice ostře vymezovala. Cílem Ronalda Reagana bylo donutit Fidela Castra usednout k vyjednávacímu stolu, a to hlavně v otázce kubánských jednotek v Angole, které se staly noční můrou americké zahraniční politiky. Konflikt vypukl v roce 1975, když Angola získala nezávislost na Portugalsku. USA se snažily dosáhnout porážení režimu angolského prezidenta Agostinha Neta, a to i za cenu tajné podpory Jižní Afriky, která byla v mezinárodní izolaci kvůli svému režimu apartheidu.⁵⁹ Původně se jednalo o klasický konflikt studené války, kdy USA a Sovětský svaz dodávali znepráteleným stranám zbraně, aniž by přímo do konfliktu zasahovali. Ke změně došlo, když angolský prezident požádal o pomoc Fidela Castra. Kubánci již měli zkušenosti z podobných misí v Africe, avšak v Angole byli pro vládní stranu naprosto nepostradatelní. Rozhodující úlohu v něm Kubánci sehráli v letech 1975-1989, avšak konflikt po jejich odchodu pokračoval až do roku 2002. Spojené státy podporovaly jednotky Národní osvobozené fronty v Angole (Frente Nacional de Libertação de Angola), zatímco Kubánci vládní Lidové osvobozené hnutí Angoly (Movimento Popular de Libertação de Angola) a také Národní unie pro totální osvobození Angoly (Uniao Nacional para a Independencia Total de Angola).⁶⁰ USA podporovaly stejné protivládní skupiny, jako Jižní Afrika.

V období jeho prezidenství se USA snažily zákulisními jednáními co nejvíce ztížit Kubě poskytování finančních půjček, zatímco v bilaterálních vztazích došlo v roce 1982 k omezení přepravy pasažérů mezi oběma zeměmi. Důvodem se stalo Castrovo odmítnutí Reaganova návrhu prezentovaného generálem Vernonem Waltersem na repatriaci trestaných a duševně postižených Kubánců společně s ukončením dodávek zbraní do Střední Ameriky výměnou za obchodní výhody.⁶¹ Jednou z diskutovaných otázek se také staly limity peněz, které mohli Kubánci žijící v USA posílat svým příbuzným.

---

⁵⁸ QUIRK, R. E.: c.d., s. 850.

⁵⁹ KAHN, O. E.: *Cuba's Impact in Southern Africa*. Journal of Interamerican Studies and World Affairs, 29, 1987, (www.jstor.org) s. 34.

⁶⁰ KAHN, O. E.: c.d., s. 33-34.

⁶¹ COVA, Antonio R. de la: *U.S.-Cuba Relations during the Reagan Administration*. In: SCHMERTZ, Eric J. – DATLOF, Natalie and UGRINSKY, Alexej (Edd.): *President Reagan and the World*. London 1997, s. 383.

Prvotním impulzem pro navázání vztahů se Sovětským svazem bylo bezpečnostní ohrožení Kuby ze strany USA. Čistě neorealistickej důvod, který přispěl k rozpoutání kubánské raketové krize, nakonec vedl k hlubším ekonomickým a politickým dohodám, které vyvrcholily v 70. letech, kdy měla Kuba zajištěnou vojenskou bezpečnost a začala se soustředit na posílení svojí ideologie pomocí intenzivní spolupráce se Sovětským svazem. Marxisticko-leninistická teorie se však týkala spíše vnitřního fungování státu, v zahraniční politice Kuba sledovala svojí vlastní ideologii proletářského internacionalismu, tedy konceptu pomoci zemím se spřátelenými režimy ve Třetím světě. Proletářský internacionalismus popírá neorealistickej předpoklad, že se každý stát snaží maximalizovat svojí moc prosazováním svých národních zájmů. Ideologie byla v tomto případě povýšena nad jakékoliv politické či ekonomické zisky. Pro Castrův režim však právě ideologie znamenala velkou výhodou a silnou zbraň, neboť pomocí plamenných proslovů a vojenských úspěchů v Africe upevnila jeho legitimitu. To byl jeden z důvodů, který Castrovi umožnil stát po celou dobu v opozici proti zahraniční politice USA a odmítat jakékoliv výraznější uvolnění vztahů.

Americké embargo bylo v období 1961-1991 spíše vyjádřením nesouhlasu s Castrovým režimem, než aby jej dokázalo alespoň minimálně ekonomicky destabilizovat. Embargo navíc nelze chápat z čistě neoliberálního hlediska jako ekonomický trest pro Kubu, protože bylo spojeno s dalšími diverzními akcemi a jeho cílem bylo jakkoliv zbavit Castra moci, a to i za cenu propuknutí hladomoru. Důležitějším aktem z americké strany se stalo technické vyloučení Kuby z Organizace amerických států a poměrně úspěšné narušování styků Kuby s ostatními latinskoamerickými státy. Ta tak byla na kontinentu kromě spřátelených režimů oficiálně v diplomatickém kontaktu pouze s Mexikem.

5 KUBA PO ROZPADU SSSR V „EL PERÍODO ESPECIAL“

Nástup Michaila Gorbačova k moci se dá označit jako počátek konce komunistických režimů ve Východním bloku. Nové reformy, *glasnost* a *perestroika*, připravené sovětským reformním vůdcem, měly zabránit ekonomickému propadu komunistických zemí a posílit participaci občanů na vládě. Fidel Castro poznal, že kombinací politické otevřenosti s ekonomickou úsporností dojde k oslabení revolučního vedení.⁶² Kuba proto podobné reformy odmítla podstoupit. Důležitým tahem byl ještě před rozpadnutím komunistického bloku Castrův apel k symbolům a historii vlasti, jako hlavnímu zdroji ideologické legitimacy.⁶³ Společně s odmítnutím reformy následně odolala Kuba tlaku ze strany Sovětského svazu, kdy ji vyzval k ukončení podpory revolučních režimů ve Střední Americe, a to hlavně sandinistů v Nikaragui. V roce 1989 navíc v Salvadoru propukl další ozbrojený konflikt mezi levicovými gerilami a pravicovou vládou.⁶⁴ Kuba i přes značné ekonomické potíže, které ji způsobila ztráta některých spojenců z RVHP, pokračovala alespoň v symbolické podpoře těchto hnutí.

Závažnost bezpečnostní otázky si byla Havana nucena znovu uvědomit v prosinci 1989, když USA podnikly invazi do Panamy, kde zatkly generála Manuela Noriegu, vůdce dříve spřáteleného režimu.⁶⁵ Další porážku levice ve Střední Americe utrpěli nikaragujští sandinisté, kteří byli nepřímo dohnáni po vydatné americké podpoře jejich protivníkům *contras* vypsát volby, ve kterých prohráli. Prohrou sandinistů ve volbách Kuba ztratila největšího regionálního partnera, do kterého investovala finance i naděje. Obdobně tuto situaci okomentoval jeden nejmenovaný člen americké administrativy, když poznamenal „teď když ztratili (Kuba) svého spojence v Nikaragui, náš primární tlak je v udržení Kuby ekonomicky a politicky izolovanou, dokud se nezmění.“⁶⁶ Po definitivním rozpadu Sovětského svazu a ztrátě všech evropských spojenců se Kuba ocitla v mezinárodní izolaci, kterou se ovšem okamžitě pokusila obejít obnovením vztahů s Latinskou Amerikou. Administrativa prezidenta George Bushe staršího se snažila na nově orientovanou zahraniční politiku reagovat její izolací. Jako prostředek k dosažení izolování ostrova

---

⁶² MORLEY, M. – MCGILLION, Ch.: c.d., s. 18.

⁶³ PERÉZ-STABLE, M.: c.d., s. 180.

⁶⁴ MORLEY, M. – MCGILLION, C.: c.d., s. 22.

⁶⁵ Tamtéž, s. 26.

⁶⁶ Tamtéž, s. 25.

a zamezení aktivního obchodu s ostatními latinskoamerickými zeměmi využila otázku lidských práv. Organizace spojených národů, ve které se USA snažily Kubu za porušování lidských práv odsoudit, nikdy tyto rezoluce neschválila.⁶⁷ Naopak tato kampaň byla narušena široce vnímaným faktem, že USA nevěnují stejnou energii obraně lidských práv v režimech, které jsou jimi podporovány.⁶⁸ To se pochopitelně stalo i předmětem Castrových proslovů, ve kterých úspěšně mobilizoval podporu většiny kubánských obyvatel.

Reálná ekonomická krize pro Kubu začala v roce 1990, kdy dodávky ropy, které byl Sovětský svaz smluvně vázán zasílat, přestaly přijíždět. Pro pochopení, jakou krizí musela kubánská ekonomika projít, stačí zmínit některá data - v období 1989-1993 se HDP kumulativně propadl o 35 procent, import poklesl téměř o pětinu, zatímco rozpočtový schodek se vyšplhal na jednu třetinu HDP.⁶⁹ Kubánské vedení náhle na vlastní kůži pocítilo vliv ekonomické výkonnosti země na její vojenský a politický potenciál. „*Castrova rétorika o tom, že i malá země je schopna provádět „velkou“ politiku, při nové mezinárodní konstelaci náhle pozbyla přesvědčivý zvuk.*“⁷⁰ Castro byl v roce 1991 nucen vyhlásit *Speciální období v čase míru*, ve kterém došlo k výraznému snížení materiálního zabezpečení občanů Kubu. Ve stejném období byli staženi poslední sovětsí vojáci z ostrova. Tento fakt nikdo s představiteli Castrova režimu nekonzultoval. Konec sovětské ekonomické a vojenské pomoci vyvolal ve světě mylnou domněnku, že se Castrův režim přiblížil svému konci. Zatímco se Kuba snažila vypořádat s vnitřní krizí, její protivníci nedělali vůbec nic.

Kuba v první části speciálního období, tedy v letech 1991-1993 ztratila téměř všechny spojence. Jednou z mála výjimek byla Jižní Afrika, ve které Kubánci pomohli definitivně porazit režim apartheidu. Toho Kuba dosáhla oslabením povstaleckých hnutí v Angole a Zairu, vydatně sponzorovaných Jižní Afrikou a USA, které se snažily svrhnout angolskou vládu. Zároveň se také Kubánci postavili přímé jihoafrické

---

⁶⁷ SCHWARTZMAN, Kathleen C.: *Can International Boycotts Transform Political Systems? The Cases of Cuba and South Africa*. Latin American Politics and Society, 43, 2001, č. 2 (www.jstor.org), s. 123.

⁶⁸ MORLEY, M. – MCGILLION, C.: c.d., s. 31.

⁶⁹ PAVLÍK, Petr: *Kubánská republika v „el periodo especial 1990-2000“*. Mezinárodní politika, 27, 2003, č. 3, s. 32.

⁷⁰ PAVLÍK, P.: c.d., s. 31.

intervenci.⁷¹ Kubánská přítomnost znamenala daleko větší mezinárodní zájem o problémy této části světa a v důsledku měla podíl i na konci rasistické vlády.

Dalšího spojence měla Havana v podobě komunistické Číny. Ta však nemohla kubánský režim zásobovat v takové míře, jako to činil Sovětský svaz. Přišla tedy změna. Castrova vláda se rozhodla podstoupit dílčí ekonomické reformy, které měly umožnit přijímat investice ze zahraničí, a navíc legalizovaly platby dolarem na kubánském území. Právě uvolněním pravidel pro zahraniční obchod se brzy objevily státy, které nesouhlasily s embargem uvaleným na Kubu ze strany USA a rozhodly se investovat do nového průmyslového odvětví. Tím se podle plánu kubánské vlády stal cestovní ruch. V brzké době se tak zahraniční partneři castrova režimu rozrostli o Španělsko, Itálii, Německo a o Kanadu. Tyto státy nejen že přinesly potřebné finance k vybudování fungujícího cestovního ruchu, ale samy začaly na Kubu přivážet potřebné turisty. V důsledku to ovšem znamenalo daleko závažnější dopad na americkou izolacionistickou politiku vůči Kubě, kdy spousta amerických spojenců, včetně zemí v Latinské Americe, začala považovat embargo za relikv studené války, a chtěla Kubu zapojit více do mezinárodního obchodu.⁷² Zatímco se tak Kuba pomalu adaptovala na nové podmínky své mezinárodní situace, Castro v parlamentu spílal kapitalismu a na zisku založeném obchodu.⁷³ Vzápětí přišlo prohlášení, že podstoupené reformy jsou politicky korektní a nikdy by neznamenal jakýkoliv ohrožení kubánského socialismu. Oficiálně nebyla připuštěna žádná změna politického kurzu Kubu. V letech 1995-1997 již bylo kubánským představitelům jasné, že hlavní krize je zažehnána. Reformy, které režim povolil, se začaly stále více orientovat na bankovní sektor a na usnadnění přílivu investic na Ostrov svobody.⁷⁴

V lednu roku 1998 zaznamenal Fidel Castro významný úspěch v diplomatických vztazích, když na Kubu přijel k oficiální návštěvě papež Jan Pavel II., který tímto krokem nastartoval novou etapu v kubánsko-vatikánských vztazích. Tento historický moment však byl zastíněn skandálem, který právě naplno propukl v USA. Americká média tak věnovala přední strany nikoliv historickému úspěchu kubánského režimu, nýbrž aféře Billa Clintona se stážistkou Monicou Lewinsky.

---

⁷¹ KAHN, O. E.: c.d., s. 34.

⁷² MORLEY, M. – MCGILLION, Ch.: c.d., s. 62.

⁷³ PERÉZ-STABLE, M.: c.d., s. 176.

⁷⁴ PAVLÍK, P.: c.d., s. 31.

Při uvítací ceremonii na kubánském letišti Svätý otec pronesl slova, která do značné míry determinovala budoucí vatikánský postoj ke Kubě: „*Má vroucí přání společně s modlitbami doufají, že tato země bude moci nabídnout oázu svobody, vzájemné důvěry, sociální spravedlnosti a věčného míru. Snad Kuba, se svým úžasným potenciálem, otevře sebe sama světu, a snad svět otevře sebe Kubě, takže její lidé, kteří pracují na pokroku a touží po míru a harmonii, budou moci hledět do budoucnosti s nadějí.*“⁷⁵ Tato slova byla ovšem řečena až po sérii církevních reforem, kterými Castrův režim v devadesátých letech zmírnil svůj vyhrcožený antiklerikalismus z prvních tří desetiletí revoluce. První z významných reforem byla změna stanov v komunistické straně, kdy do ní byl umožněn vstup i věřícím. Druhou se stala změna ústavy v roce 1992, která změnila Kubu z ateistického státu na sekulární.

5.1 Zákon o kubánské demokracii a Zákon o kubánské svobodě a demokracii a solidaritě

Ke zrušení či snížení ekonomických sankcí nedošlo ani během prvních dvou let Bushovy administrativy, když Kuba stáhla své jednotky z Afriky. Embargo tak pokračovalo ve svém hlavním cíli – snižování tvrdé měny dostupné kubánské vládě financovat zahraniční hnutí.⁷⁶

Ke zlomu došlo ve chvíli, kdy USA začalo být jasné, že se Sovětský svaz rozpadne a Kuba tak definitivně ztratí spojence zásobujícího ji tvrdou měnou. Robert Torricelli, předseda komise pro záležitosti západní polokoule, se stal jedním z duchovních otců dalšího rozšiřování embarga proti Kubě. Prvním krokem USA se stalo pozastavení vydávání víz, které mělo přispět ke vnitřní nespokojenosti na Kubě. Dalším krokem se stalo snížení peněz, které mohli posílat Kubánci žijící v USA svým rodinám z 500 na 300 dolarů každého čtvrt roku.⁷⁷ V Bushově administrativě se však našlo mnoho kritiků, kteří prezidentovi vyčítali příliš laxní přístup k situaci na Kubě. Největším problémem podle nich bylo to, že USA nezakázaly svým partnerům obchodovat s Kubou. Nejvýraznějším příkladem byl Sovětský svaz, který otevřeně žádal americkou podporu a pomoc, a přitom stále obchodoval s Kubou.

---

⁷⁵ Projev papeže Jana Pavla II. při uvítacím ceremonálu, 21.1.1998. In: Vatikánské oficiální stránky, http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/travels/documents/hf_jp-ii_spe_21011998_lahavana-arrival_en.html (28.2.2008)

⁷⁶ MORLEY, M. – MCGILLION, Ch.: c.d., s. 21.

⁷⁷ Tamtéž, s. 40

V únoru 1992 byl konečně dán k projednání nový zákon, navržený Torricellim – The Cuban Democracy Act (CDA), jinak také nazývaný Torricelliho zákon. Hlavním cílem tohoto zákona bylo ukončit obchod společností se sídlem v USA s Kubou. Obsahuje deset částí v následujícím pořadí: V první části konstatuje Kongres své závěry o kubánském režimu, tedy že na Kubě dochází k porušování demokratických práv, že rozpadem Sovětského svazu došlo k dramatickému poklesu mezinárodní podpory Kuby a k ohrožení zdrojů potravy a ropy a také že právě rozpad států v Evropě s podobnou ekonomikou a režimem ukázal že kubánský model nemá šanci přežít, a proto je nutné nastolit demokracii. Druhá část se zabývá vymezením politiky vůči kubánskému režimu. Ta by se měla snažit dosáhnout mírového přechodu k demokracii, hledat podporu u jiných zemí a okamžitě ukončit všechny obchod který bývalé komunistické země s Kubou udržují, udržovat sankce s ohledem na vývoj na Kubě a v případě příznivého vývoje jí pomoci uspořádat demokratické volby. Třetí část určuje mezinárodní spolupráci ostatních zemí s Kubou. Zákon zamýšlí ukončit všechny obchodní styky jiných zemí s Kubou tak, aby byla naplněna první část Torricelliho zákona. Dále zákon požaduje okamžité ukončení jakékoliv pomoci Kubě ze strany jiného státu. Pokud jakýkoliv stát neuposlechne, hrozí mu uvalení sankcí. Čtvrtá část se zabývá podporou kubánského obyvatelstva. Ustavuje co a za jakých podmínek se může na Kubu vyvážet – v případě tohoto zákona se jedná o léky a jídlo. Pátá část ustavuje přímo sankce proti Kubě. Je tedy zamezeno jakémukoliv obchodu a to i pomocí cizích plavidel mezi Kubou a USA. Aby byl obchod pomocí lodních přepravních společností opravdu zastaven, podmínkou bylo, že nesmí v americkém přístavu přistát loď, která byla v uplynulých šedesáti dnech v kubánském přístavu, a to ani v případě, že se jedná o loď amerických spojenců. Šestá část určuje postoje, které USA zaujmou v případě, že kubánská vláda přislíbí vypsání svobodných voleb a přestane sponzorovat jiná ozbrojená hnutí. Sedmá část pak určuje politiku USA k demokratickému kubánskému režimu, který nastane pokud proběhnou řádné volby s mezinárodními pozorovateli, do kterých bude umožněn přístup opozici a všichni kandidáti dostanou prostor v médiích. Další podmínkou je ustavení tržní ekonomiky. USA pak pomohou Kubě vstoupit zpět do mezinárodních organizací a pomohou Kubě přejít k životaschopnému ekonomickému systému. USA

také zruší embargo. Poslední tři části pouze upravují některé technické parametry a specifikují pojmy tohoto zákona.⁷⁸

Torricelliho zákon vyvolal jak vlnu nadšení, tak i nesouhlasu ještě předtím, než byl schválen. Asi nejvýraznější protesty se ozvaly od amerických sousedů Kanady a Mexika, ale také mnoho evropských států v čele s Velkou Británií vyjádřilo nesouhlas s novým zákonem. Zákon se stal do takové míry kontroverzní, že administrativa George Bushe Staršího. Nenašla odvahu jej prosadit jako zákon. Hlavní lobbistická skupina snažící se o schválení Torricelliho zákona si tak v předvečer amerických prezidentských voleb vybrala druhého kandidáta – Billa Clintona. Ten prohlásil, že „*Bushova administrativa ztratila velkou příležitost udeřit na Fidela Castra a Kubu tím, že nepodpořila CDA*“.⁷⁹ Zákon byl v roce 1992 přijat za značné podpory ze strany Billa Clintona a Demokratů. Je možné, že právě tento krok měl velký vliv na volbu příštího amerického prezidenta, kterým se stal právě Bill Clinton, protože Mas Canosa, jeden z hlavních představitelů kubánské komunity, doporučil svým krajanům, „*aby přehodnotili tradiční vazby na republikánskou stranu*“.⁸⁰ V roce 1993 tak Bill Clinton nastoupil do úřadu a to pro Kubu znamenalo jen další zhoršení vzájemných vztahů s USA.

Kubánští disidenti i někteří vedoucí představitelé exilové scény v čele s Eloyem Gutiérrzem Menoyem začali prezidenta otevřeně žádat o zrušení CDA, neboť narušovalo možnost diplomatického rozhovoru mezi Kubou a USA, poškozovalo USA v očích jejich partnerů a dávalo Fidelu Castrovi silný argument o snaze USA zničit kubánský národ.⁸¹

V březnu 1996, po sestřelení dvou amerických letounů ve vzdušném prostoru Kubu, pilotovaných kubánskými exulanty, byl podepsán prezidentem USA Billem Clintonem vysoce kontroverzní Helms-Burtonův zákon, oficiálně nazvaný Cuban Liberty and Democracy Solidarity Act (CLDSA). „*Tento zákon je směsí z kodifikovaných existujících ekonomických sankcí..., podnětů a slibů týkajících se obnovení demokracie na Kubě; hrozeb proti osobám ze třetích zemí, které obchodují s Kubou; a nový, nebývalý lék v podobě vyvlastňování; a omezení v přístupu do USA*

---

⁷⁸ *Cuban Democracy Act*. In: U.S. Department of Treasury, <http://www.treas.gov/offices/enforcement/ofac/legal/statutes/cda.pdf> (20.3.2009)

⁷⁹ MORLEY, M. – MCGILLION, C.: c.d., s. 47.

⁸⁰ Tamtéž, s. 51.

⁸¹ Tamtéž, s. 53.

*osobám, které obchodují se zkonfiskovaným majetkem nebo jsou ve vztahu s osobami, které s tímto majetkem obchodují, a to jak pracovním, tak rodinným.*⁸²

Dá se rozdělit do čtyř článků. První z nich se zabývá zesílením mezinárodních sankcí vůči Castrově vládě. Nejdůležitějšími body tohoto článku jsou zajištění důsledného embarga proti Kubě, zákaz nepřímého financování nebo investování na Kubě, opozice USA proti členství Kuby v mezinárodních organizacích a zrušení zahraniční pomoci Kubě ze strany bývalých zemí Sovětského svazu. Druhý článek se zabývá možností pomoci svobodné a nezávislé Kubě, jeho body jsou úpravou těch stávajících z Torricelliho zákona. Třetí část je nejvíce kontroverzní a zabývá se ochranou majetku občanů Spojených států amerických. Dává odpovědnost za obchodování se zkonfiskovaným majetkem občanů USA. Čtvrtý článek se zabývá možností vyhostit nepřátele USA, kteří vlastní takto zkonfiskovaný majetek nebo s ním obchodovali.⁸³ Hlavní účel Helms-Burtonova zákona je tak naprosto zřejmý – zabránit občanům jiných států obchodovat s Kubou a poskytnout americké vládě možnost účinně proti těmto lidem zasáhnout.⁸⁴ Přesto je Helms-Burton z legislativního hlediska velice kontroverzní. To totiž klade obrovský důraz na v té době dvě generace starý majetkový problém, využívá imigrační a cestovní zákony USA a snaží se vnutit americká politická rozhodnutí na občany jiných států způsobem, který je jak nezákonný, tak nemoudrý.⁸⁵

Devadesátá léta znamenala pro Kubu čas změn a nastolení nového kurzu v ekonomice. Režim si však dokázal podržet všechny důležité funkce ve svých rukou, a nedošlo tak k politické liberalizaci. V čele státu se udržel u moci Fidel Castro. Stále byly hlavním nepřítelem USA, které se snažily Kubu izolovat a zničit tak její režim ekonomicky. Tento efekt býval umocňován velkým vlivem globalizace a institucí ovlivňujících mezinárodní politickou ekonomii. Havana pokračovala v kritice globalizace a imperialismu amerického hegemona všemi silami.

Kubánské chápání ekonomické globalizace se shoduje s neorealistickým pohledem Kennetha N. Waltze. Proto i samotná kritika je velice podobná. Ta

---

⁸² LOWENFELD, Andreas F.: *Congress and Cuba: The Helms-Burton Act*. The American Journal of International Law, 90, 1996, č. 3 (www.jstor.org) , s. 419.

⁸³ *Cuban Liberty and Democracy Solidarity Act*. In: U.S. Department of Treasury, <http://www.treas.gov/offices/enforcement/ofac/legal/statutes/libertad.pdf> (20.3.2009)

⁸⁴ LOWENFELD, A. F.: c.d., s. 426.

⁸⁵ Tamtéž, s. 433-434.

předpokládá, že USA měly v devadesátých letech po rozpadu Východního bloku speciální pozici, kvůli které se jim vyplatilo propagovat globalizaci ostatních států. USA a jejich trh mají vysokou míru soběstačnosti a zároveň jsou důležitým trhem pro ostatní státy. Je tedy jejich národním zájmem podporovat rozšiřování globalizace a zároveň stimulovat ostatní státy k tomu, aby ji přijaly.⁸⁶ USA společně s těmito přednostmi disponují nejsilnější vojenskou mocí, která jim pomáhá globalizaci prosazovat. Na zahraničně-vojenské politice USA devadesátých let je zajímavé, že přestože studená válka skončila a největší bezpečnostní hrozba byla zažehnána, americké výdaje na zbrojení neklesaly.⁸⁷ Neoliberály zmiňovaná interdependence jako nejdůležitější složka zajištění míru a prosperity mezi státy a národy tak selhává. USA svojí podporou vojenské moci vlastně popřely, že by věřily v možnost mírového řešení událostí v globalizovaném světě. Kuba vsadila na kritiku této politiky USA a navíc neustále poukazovala na zásadní nedostatky amerického sociálního systému.

Přestože na počátku devadesátých let byla Kuba v podobné rétorice osamocena, a i poslední spřátelené režimy ve Střední Americe byly poraženy, dokázala si zachovat ideologii proletářského internacionalismu a aktivně, i když v mnohem menší míře, tak podporovat spřátelená hnutí v Latinské Americe. Americké embargo v tomto období dosáhlo svého vrcholu, když bylo v podobě dvou zákonů institucionalizováno a následně vynucováno americkými úřady. To vedlo k velké mezinárodní kritice a oslabení pozice USA ve vztahu s Kubou, neboť Helms-Burtonův zákon zakazoval jakékoliv obchodování s Kubou i obchodníkům ze třetích zemí a vyhrožoval jim doživotním zákazem vstupu na území USA i žalobami proti neoprávněnému užívání znárodněného majetku. Fidel Castro navíc díky kontroverznímu embargu dokázal obhájit špatné ekonomické výsledky Kuby tím, že je sváděl právě na blokádu ze strany USA. Embargo navíc selhalo ve svém základním cíli, kterým mělo vyvolat ekonomickou krizi, která měla zredukovat životní standart všech obyvatel a vést zastánce vládnoucí garnitury k zanechání podpory režimu, což mělo v důsledku způsobit sociální nepokoje a kolaps vlády.⁸⁸ Nejpravděpodobněji to bylo způsobeno nedostatečnou domácí opozicí bez jakékoliv moci a finančních zdrojů, a stále přetrvávající kubánskou hrdostí na mezinárodní

---

⁸⁶ WALTZ, K. N.: c.d., s. 699.

⁸⁷ Tamtéž, s. 699.

⁸⁸ SCHWARTZMAN, K. C.: c.d., s. 116.

úspěchy svého národa. Velkou chybou USA také bylo že nezohlednila dva faktory, které z Kuby činily zemi, ve které nebude mít embargo až tak zásadní dopad na obyvatelstvo. Prvním faktorem je, že režim na který se uvalují sankce, by měl být začleněn do globální ekonomiky. Druhý faktor říká, že režim nesmí mít kontrolu nad svými strategickými zdroji.⁸⁹ Kuba v době uvalení Helms-Burtonova zákona nevyhovovala ani jednomu z těchto dvou faktorů. Ve výsledku tak embargo prakticky nemohlo ochromit ekonomiku natolik, aby došlo ke vzniku hluboké ekonomické krize.

Režim nakonec zvolil specifickou cestu otevření se zahraničním investorům, včetně těch ze zemí Prvního světa, a stal se vyhledávanou turistickou destinací, která mu začala poskytovat tvrdou měnu. Za ni mohli kubánští představitelé nakupovat výrobky na světovém trhu. Důležitým faktorem pro přežití režimu byly přátelské vztahy se zeměmi na jihu afrického kontinentu, jmenovitě s Angolou a Jihoafrickou republikou, které se otevřeně postavily na stranu kubánského režimu.

Dalším z kroků, které vedly ke změně zahraniční politiky Kuby, se stalo urovnání vztahů s Vatikánem, když Havana mohla přivítat papeže Jana Pavla II., který vyjádřil podporu pro zlepšení vztahů Kuby s jejími oponenty v mezinárodních vztazích. Z hlediska tvorby aliancí Kuba úspěšná nebyla, protože po konci studené války zavládlo na několik let v mezinárodních vztazích přesvědčení, že komunismus je navždy překonaná ideologie. To také vedlo k rozšíření ekonomické globalizace a s ní spojených nadnárodních organizací, které se k jakékoliv formě politické spolupráce s komunistickými zeměmi stavěly s rezervou. Postupem času si však globalizace našla mnoho odpůrců, kteří kritizovali její ekonomické dopady na některé země Třetího světa, a kubánský názor na světovou politiku spojenou s liberalizací obchodu se tak postupem času stával stále více populárním.

Kubánští představitelé se ve Speciálním období zachovali jako přesvědčení neorealisté. Omezili rozsah svojí zahraniční politiky, přizpůsobili ekonomiku novým okolnostem a upravili svoji institucionální politiku tak, aby mohli lépe čelit USA a získávat potřebné informace o novém světovém pořádku. Kuba byla po rozpadu Sovětského svazu mnohem více izolovaná, avšak podařilo se jí díky dobré diplomacii znovu navázat některé kontakty a získat podporu proti ekonomickému embargu.⁹⁰ Velice efektivně tak dokázali změnit svojí zahraniční

---

⁸⁹ Tamtéž, s. 126.

⁹⁰ DOMÍNGUEZ, Jorge I.: c.d., s. 183.

politiku, která se z pozice intervenční přeorientovala na apelační a dokázala dosáhnout významných úspěchů.

6 KUBA VE 21. STOLETÍ

Nové tisíciletí znamenalo pro Kubu obnovení ideologické aliance, když se podařilo Fidelu Castrovi navázat těsné vztahy s novým venezuelským prezidentem Hugem Chávezem. V říjnu 2000, tedy rok po Chávezově zvolení, podepsaly obě země Smlouvu o integrální spolupráci (Acuerdo de Cooperación Integral), která se zavazovala vytvořit programy spolupráce, které se měly podílet na kooperaci veřejných i státních institucí, univerzit a nevládních organizací. Kuba se tímto programem *de facto* zavázala Venezuele pomáhat poskytováním technologií a lékařské asistence, zatímco Venezuela měla Kubě poskytovat finanční pomoc a hlavně dodávky ropy.⁹¹ Obě země demonstrovaly podpisem této smlouvy nesouhlas s politikou USA v Latinské Americe, která je podle nich založená na neoimperialistické doktríně, podle které jsou země Třetího světa kontrolovány kapitálem velkých nadnárodních společností. Ideou spolupráce ve smlouvě se stala myšlenka sociální rovnosti a obchodování na základě potřeby. Zatímco kritici vyčítali prezidentu Chávezovi otevřené sponzorování kubánského komunistického režimu, ministr z jeho vlády Rafael Ramírez to okomentoval slovy: „*Podpora, kterou nám Kuba poskytla v lékařství je nekonečná a nemůže být měřena cenou barelu ropy.*“⁹²

Z hlediska aliancí bylo pro prezidenta Cháveze spojenectví s Kubou naprosto zásadní. Nová venezuelská administrativa jasně proklamovala odklon od neoliberálních reforem a vytvořila vlastní plán na socializaci státu, pojmenovaný po hrdinovi osvobozenického boje v Latinské Americe Bolívarská revoluce. Chávez již od počátku systematicky postupoval v získávání státní kontroly nad ropným průmyslem. Zároveň také posiloval svojí pozici ve státním aparátu. Po svém nástupu do funkce zrušil senát. Často využívá referenda, aby umožnil venezuelským občanům hlasovat o důležitých změnách v ústavě. Naplno tím dokáže využít svého potenciálu jako levicového populisty. Všechny tyto praktiky naznačily, že hodlá svoji zemi vést z pozice autoritářského vládce. Nakonec se proti Chávezovi uskutečnil v roce 2002 puč, a na krátkou dobu jej dokonce zbavil vlády. Fidel Castro však

---

⁹¹ BORGES, Julio: *Relations between Venezuela and Cuba*, In: Cubalog: Overcoming Information Blockade, <http://www.cubalog.eu/index.php?id=15&article=34> (15.1.2009)=34 (8.3.2009)

⁹² BORGES, Julio: *Relations between Venezuela and Cuba*, In: Cubalog: Overcoming Information Blockade, <http://www.cubalog.eu/index.php?id=15&article=34> (15.1.2009)=34 (8.3.2009)

venezuelskému prezidentovi vyjádřil podporu a po úspěšném návratu Cháveze do jeho funkce došlo k dalšímu utužení aliance mezi Kubou a Venezuelou, která byla korunována v roce 2004 vytvořením nové regionální organizace, nazvané *Bolívarská alternativa pro Ameriky* (The Bolivarian Alternative for the Americas, ALBA). Smlouva byla podepsána v Havaně pouze Kubou a Venezuelou, ale do budoucna počítala s rozšířením o další země Latinské Ameriky, konkrétně se jednalo o Bolívii. Tato smlouva obsahuje 19 základních témat, ve kterých se oba signatáři zavázali ke spolupráci. V první řadě se jedná o energetiku a ropu, dále doprava, armáda, ekonomika, finance, ale můžeme v jejím ustanovení najít i spolupráci v oblasti dělnických nebo indiánských hnutí.⁹³ V kubánské zahraniční politice došlo po desetiletí označovaném jako Speciální období k opětovnému začlenění Kuby do integračního a socializačního procesu v zemích Latinské Ameriky. Zásadní vliv měla také na posílení pozice Kuby a Venezuely v boji proti severoamerické alternativě regionální ekonomické integrace Volná americká obchodní zóna (Free Trade Area of the Americas). ALBA s touto organizací sdílí některé ekonomické myšlenky, jako odbourávání tarifních cel, avšak celková idea jde mnohem dál, protože jejím hlavním cílem je odstranění chudoby a boj proti sociálnímu vyloučení v celé Latinské Americe. Demonstrací společné snahy Kuby a Venezuely dostát těmto principům může být Operace zázrak (Operation Miracle), ve které se obě země zavazují k tomu, že poskytnou zdarma chirurgickou pomoc při zákalech a dalších očních vadách občanům zemí celé Latinské Ameriky.⁹⁴

Duben 2006 znamenal pro organizaci ALBA rozšíření. Do Havany přicestoval nový bolivijský prezident Evo Morales a podepsal přístupové smlouvy. Bolívie se tak stala třetím plnoprávným členem této organizace. Evo Morales, podobně jako Hugo Chávez, potřeboval získat po svém zvolení jasnou ideologickou a mezinárodní podporu, která se mu dostala právě vstupem do organizace ALBA. Přijetím chudé Bolívie navíc oba původní signatáři ALBA jasně deklarovali, že jim nezáleží na ekonomické situaci země, ale spíše na ochotě provádět sociální reformy a samozřejmě přijmout jejich tvrdou kritiku USA, spojenou s vyvlastňováním strategického průmyslu, v tomto případě zemního plynu. Pouze dva dny po svém

---

⁹³ HARRIS, David – AZZI, Diego: c.d., s. 4.

⁹⁴ Tamtéž, s. 6.

návratu tak došlo ke znárodnění všech plynárenských firem v zemi. Zahraniční investoři si mohli ponechat pouze 40% z akcií a většinu vždy musí vlastnit stát.⁹⁵

V postavení Kuby v rámci organizace ALBA lze pozorovat některé odlišnosti v naplňování svých závazků oproti oběma dalším členům. Hlavním z rozdílů je, že podíl na spolupráci je u Kuby zastoupen převážně poskytováním lékařů a dalších odborníků, například učitelů vyslaných k šíření gramotnosti. S touto pomocí je úzce spojena snaha poskytnout stipendia na kubánské univerzity co nejvíce latinskoamerickým studentům. Z tohoto faktu můžeme logicky vyvozovat snahu o vytvoření nových ideologických příznivců Kuby po celé Latinské Americe. Oproti tomu se Venezuela a Bolívie daleko více zaměřují na obchod a s nerostnými surovinami a zemědělskými produkty, což je v podstatě jediná současná možnost spolupráce mezi těmito zeměmi. Dalším rozdílem je, že kubánští představitelé jsou v menší míře závislí na lidové podpoře jejich režimu. Tento fakt se dá vysvětlit dlouhým trváním Castrova režimu a konzistencí jeho domácí i zahraniční politiky. Jinými slovy řečeno, občané Kuby ví, co mají od svých politických představitelů očekávat. Evo Morales i Hugo Chávez musí svojí zahraniční politiku mnohem více odvíjet od konsenzu s odborovými, popřípadě i indiánskými předáky a periodicky si zajišťovat podporu nejchudších vrstev obyvatelstva. Kubánský režim tak představuje zdroj legitimacy jak pro Venezuelu, tak pro Bolívii. Organizace ALBA a spojení se s dalšími dvěma zeměmi do pevného aliančního svazku navíc bratrům Castrovým poskytlo potřebné záruky, hlavně v oblasti nerostných surovin a ALBA tak nahradila dřívější obchod se Sovětským svazem.⁹⁶

Další podporu získala organizace ALBA od dvou největších ekonomik v Jižní Americe – Brazílie a Argentiny. Obě země vyjádřily podporu ALBA a společně s ní se podílely na některých projektech, z nichž nejvýznamnějším se stal TeleSUR, latinskoamerická televizní a rádiová společnost která byla založena Venezuelou, Argentinou, Kubou a Uruguayí a je podporována i Brazílií.⁹⁷

Důležitou změnou prošla kubánská politika v červenci 2006, kdy Fidel Castro předal všechny své funkce bratrovi Raúlovi. Došlo k dílčím změnám v interním vývoji Kuby, avšak v zahraniční politice pokračovala Kuba ve vykonávání své standardní

---

⁹⁵ *Bolívijský prezident zestátnil plyn, 3. května 2006.* In: IDNES, http://ekonomika.idnes.cz/bolivijsky-prezident-zestatnil-plyn-dwu-/ekonomika.asp?c=A060503_490593_ekonomika_ven (1.3.2009)

⁹⁶ HARRIS, D. – AZZI, D.: c.d., s. 18.

⁹⁷ Tamtéž, s. 7.

protiamerické a antiimperialistické politiky. Raúl Castro navíc docílil mnoha úspěchů na mezinárodním poli. K těm největším určitě patří přijetí Kuby do latinskoamerického politického fóra Grupo de Río v prosinci 2008.⁹⁸ Kuba do této organizace vstoupila hlavně díky prezidentovi Mexika Vincente Calderónovi, který již dříve otevřeně proklamoval snahu vytvořit alianci, ve které by nebyly přítomné USA ani Kanada, a naopak by obsahovala Kubu.⁹⁹ Některé výroky účastníků tohoto summitu o americkém embargu byly velice tvrdé a požadovaly vyhoštění amerických diplomatů z členských zemí, pokud toto embargo nebude novou administrativou prezidenta Baracka Obamy zrušeno.¹⁰⁰ Tyto výroky vypadají jako jasný signál, že Latinská Amerika a Karibik budou stát za Kubou.

V roce 2010 již latinskoamerické státy včetně Kuby deklarovaly jasný cíl ustavit novou regionální organizaci, ze které budou vyloučeny USA a Kanada. Jméno této organizace bude Unie Latinské Ameriky a Karibiku (Unión de América Latina y el Caribe). Tato organizace má znovu institucionalizovat vlastní identitu Latinské Ameriky bez dohledu USA. Dalším úspěchem se pro kubánskou diplomacii stal prosincový summit Latinské Ameriky a Karibiku (Cumbre de América Latina y Caribe), na kterém všechny přítomné státy znovu deklarovaly, že očekávají zrušení amerického embarga proti Kubě. Raúl Castro nakonec summitu pronesl: „*Kuba je i přes blokádu připravena sdílet své skromné zkušenosti s regionem, vždyť spolupráce a internacionalismus jsou naším základem vztahů se světem.*“¹⁰¹

Latinská Amerika se nestala jediným regionem, ve kterém kubánský režim získal otevřenou podporu. Diplomatické vztahy byly obnoveny i v Evropě. S Evropskou unií Kuba během poslední dekády prodělala několik krizí, z nichž nejvýznamnější bylo uvalení sankcí v roce 2003, v říjnu 2008 však znovu došlo k obnovení diplomatického dialogu a to hlavně z důvodu získání humanitární pomoci po řádění hurikánu Gustav na kubánském území.¹⁰²

---

⁹⁸ *Cuba 2009: Entre la crisis económica y la parálisis política, 29.12.2008.* In: Infolatam, <http://www.infolatam.com/entrada.jsp?id=11715> (5.3.2009)

⁹⁹ *México: Calderón propone una alianza regional sin Estados Unidos, 18.12.2008.* In: Infolatam, <http://www.infolatam.com/entrada.jsp?id=11701> (3.3.2009)

¹⁰⁰ *Cuatro cumbres para una Unión de América Latina y el Caribe en 2010, 17.12.2008.* In: Infolatam, http://www.infolatam.com/entrada/cuatro_cumbres_para_una_union_de_america-11681.html (5.3.2009)

¹⁰¹ *Raúl Castro agradece la condena al embargo y ofrece ayuda a la región, 16.12.2008.* In: Infolatam, http://www.infolatam.com/entrada/raul_castro_agradece_la_condena_al_embar-11666.html (3.3.2009)

¹⁰² *Kuba se rozhodla obnovit diplomatická jednání s EU, 17.9.2008.* In: IDNES, http://zpravy.idnes.cz/kuba-se-rozhodla-obnovit-diplomaticka-jednani-s-eu-fs7-/zahranicni.asp?c=A080917_171057_zahranicni_jan (5.3.2009)

Nejdůležitějším spojencem pro Kubu na evropském kontinentu zůstalo Španělsko. Obě země spolu udržovaly diplomatické styky i v době, kdy ve Španělsku vládl Frankův režim a po nastolení demokracie kontakty neustaly. Dlouhodobá spolupráce pochopitelně ve 21. století vzrostla a Španělsko se stalo obhájcem Castrova režimu v Evropské unii, a to hlavně proti jeho největšímu kritikovi, kterým je Česká republika.¹⁰³

Znovu nalezeným partnerem se po rozpadu Sovětského svazu stala Ruská federace po nástupu Vladimíra Putina v roce 2000. Oboustranně přátelský vztah nejdříve vyústil v otevřenou ekonomickou spolupráci. Rusko se zavázalo poskytovat Kubě hospodářskou pomoc a Kuba za to Rusům umožnila podíl na těžbě ropy. K utužení vztahů došlo vzájemnými návštěvami Raúla Castra v listopadu 2008 v Rusku a ruského prezidenta Dimitrije Medvěděva v lednu 2009 na Kubě. Byla podepsána další desítka dohod, týkající se širokého spektra spolupráce, a oba státníci označili tuto schůzku za „historickou“.¹⁰⁴ Rusko tak znovu obnovilo svůj dřívější vliv z doby Sovětského svazu na Kubě i v celé Latinské Americe, neboť podobná spolupráce byla podepsána i s Venezuelou a Bolívií. Kuba na obnoveném svazku ekonomicky i politicky vydělává, neboť její roční obrát v obchodu s Ruskou federací dosahuje desetinu celkového objemu zahraničního obchodu, tedy přibližně 400 miliónů dolarů.¹⁰⁵

Kuba se v rámci posledního desetiletí ve svém vývoji dokázala definitivně vzpamatovat z ekonomického šoku způsobeného rozpadem Sovětského svazu a podařilo se jí znovu obnovit ideologickou alianci, i když v tomto případě s dalšími regionálními aktéry v podobě ALBA. Svým vstupem do úzce spolupracující aliance jasně demonstrovala svojí podporu levicově populistickým politikům¹⁰⁶ z Venezuely a

---

¹⁰³ *Jak se Česi snaží podřývat Castra, 25.5.2005.* In: IDNES, http://zpravy.idnes.cz/jak-se-cesi-snazi-podryvat-castra-dqa-/zahranicni.asp?c=A050524_202152_zahranicni_mad (12.3.2009)

¹⁰⁴ *Cuba: Raúl Castro renueva lazos con Rusia, 27.1.2009.* In: Infolatam, http://www.infolatam.com/entrada/cuba_raul_castro_renueva_lazos_con_rusia-12147.html (6.3.2009)

¹⁰⁵ *Cuba: Raúl Castro renueva lazos con Rusia, 27.1.2009.* In: Infolatam, http://www.infolatam.com/entrada/cuba_raul_castro_renueva_lazos_con_rusia-12147.html (6.3.2009)

¹⁰⁶ populismus – v Latinské Americe se vyskytl společně s neoliberalismem. Je provázen zdůrazňovaným charismatickým vůdcovstvím a širokou neorganizovanou lidovou podporou. Neoliberální reforma poskytla populistickým prezidentům nástroje na zvýšení autonomie a moci. Oslabené odbory nebyly schopné čelit silnému prezidentovi. „*Neopopulističtí vůdci použili neoliberalismus pro své vlastní cíle.*“ Viz. WEYLAND,

z Bolívie. Jejím důvodem pro vstup do této aliance je nedostatek její moci v mezinárodních vztazích (surovin, vojenské síly) a možnost přerušit svojí izolaci a tento fakt takto institucionalizovat.¹⁰⁷ ALBA dokázala se svým vlastním pojetím regionální ekonomické spolupráce a solidarity úspěšně konkurovat podobnému projektu FTAA, zaštitěnému vládou USA. Faktem však zůstává, že Venezuela by Kubu pravděpodobně podporovala i bez podobné institucionalizace a Bolívie jako nejchudší země regionu nemá kromě zemního plynu moc co nabídnout. ALBA se z toho důvodu dá také chápat jako propagandistická organizace, která má za cíl právě a jen konkurovat FTAA. To je také důvod, proč se ALBA nedá chápat z neoliberálního hlediska jako prostředek pro usnadnění jednání a sdílení informací mezi členy, popřípadě k prohlubování interdependence.

Díky zvýšení aktivity Kuby na latinskoamerickém kontinentu došlo k jejímu přijetí do několika důležitých regionálních organizací, jakými jsou Grupo de Río nebo kongres představitelů Jižní Ameriky a Karibiku (Cumbre de América Latina y Caribe). V ostatních částech světa došlo k významnému posunu v zahraničních vztazích s Ruskou federací, která se začala ekonomicky více angažovat. Jak Raúl Castro, tak i Dmitri Medveděv prohlásili, že není vyloučeno, že bude znovuobnovena i vojenská spolupráce, pravděpodobně v podobě nové ruské základny na Kubě.¹⁰⁸

Základní témata kubánské zahraniční politiky se nezměnila, pro zemi je stále nejdůležitější její ideologická opozice k USA a snaha zamezit jejich zasahování do politického dění v Latinské Americe. Na rozdíl od devadesátých let je tato snaha oceňována nebo alespoň tolerována širokým spektrem států včetně Evropské unie, které se již také vyslovily pro zrušení ekonomického embarga. To se stalo opět spíše nástrojem vyjádření nesouhlasu než účinným donucovacím prostředkem a je velice pravděpodobné, že Barack Obama v prezidentském úřadu definitivně zmírní embargo.¹⁰⁹ Do té doby však zůstane postoj Kuby proti USA nepřátelský a z kubánské strany není možné očekávat nějaký impuls k vychladnutí vzájemných vztahů. V rámci téměř padesátileté historie embarga je tedy nutné konstatovat, že svůj účel nesplnilo a politickou změnu na Kubě nepřineslo. Přispělo pouze ke

---

Kurt: *Neoliberalism and Democracy in Latin America: A Mixed Record*. Latin American Politics and Society, 46, 2004, č. 1 (www.jstor.org), s. 150.

¹⁰⁷ DOMÍNGUEZ, Jorge I.: c.d., s. 183.

¹⁰⁸ *Cuba: Raúl Castro renueva lazos con Rusia, 27.1.2009*. In: Infolatam, http://www.infolatam.com/entrada/cuba_raul_castro_renueva_lazos_con_rusia-12147.html (6.3.2009)

¹⁰⁹ *Cuba: Obama relaja las restricciones en la ley de presupuestos, 11.3.2009*. In: Infolatam, http://www.infolatam.com/entrada/cuba_obama_relaja_las_restricciones_en_1-12853.html (10.3.2009)

zhoršení životních podmínek Kubánců v devadesátých letech a naopak uškodilo americkým investorům, kteří nemohli na Kubě investovat. Embargo nemělo ani efekt odstrašující, neboť režimy v Bolívii a Venezuele také znárodnily majetek amerických společností. Neoliberální předpoklad, že embargo funguje jako donucovací prostředek velmoci proti ostatním státům, se tak v případě Kuby neprokázal. USA učinily několik základních chyb, když nedokázaly efektivně využít svého vlivu v některých mezinárodních ekonomických organizacích proti obchodu ostatních zemí s Kubou a aktivně nedokázaly tvrdé embargo vynucovat.

ZÁVĚR

Kubánský režim si po padesát let zachoval svojí jasnou revoluční rétoriku. Ta je založená na neustávající kritice USA a jejich imperialismu. V prvním období byla tato kritika zaměřena na postoj USA ke Třetímu světu a ke snaze vojensky zasahovat po celém světě. Hlavním cílem se nejdříve stalo holé přežití revoluce a reforma průmyslu a zemědělství. Po neúspěchu geril a Che Guevary Fidel Castro, kterému k účinnému vládnutí chyběla hlubší ideologie, vstoupil do sovětského ábora a Kuba se ideologicky posunula k Marxismu-Leninismu. Z bezpečnostní aliance se tak stala i aliance ideologická, která ustálila vládu Fidela Castra a elity kubánských revolucionářů, sdružených v Komunistické straně Kuby. Díky vydatné podpoře Sovětského svazu se Kuba soustředila na pomoc spřáteleným režimům ve Třetím světě, což vedlo k nárůstu kreditu Kuby jako nezištného bojovníka za práva nově vzniklých národů. Tento kredit dokázala Kuba využít například v Hnutí nezúčastněných zemí. Kubánští představitelé se chovali z pohledu teorií zahraničních vztahů jednoznačně neorealisticky. Dokázali se totiž ubránit agresorovi vstupem do opoziční aliance, ve které navíc získali velice silnou pozici. V ekonomice se úzce vyprofilovali na produkci převážně zemědělských komodit, které v rámci ideologické aliance výhodně prodávali, a tím si zajistili potřebné finance pro rozšiřování svého mezinárodního vlivu a renomé. S vysokou úspěšností navíc dokázali po celou dobu setrvávání v alianci se supervelmocí prosazovat svoji vlastní zahraniční politiku.

Ve druhém období došlo k rozpadu Sovětského svazu a k hluboké ekonomické krizi na Kubě. Kritika Fidela Castra se soustředila na neoliberalní zahraniční politiku USA, která se snažila všechny spřátelené země sdružit do mezinárodních organizací, které však podle Kuby měly za cíl jen zajistit odbytiště pro americké výrobky a naopak získat nerostné suroviny pro americký trh. Společně s neoliberalismem se Kuba ostře vyhraňovala proti velkým nadnárodním společnostem a globalizaci, které působily ve většině zemí Latinské Ameriky, kde se soustředily na aktivity spojené s těžbou a dopravou nerostných surovin.

Kubánci ve speciálním období neměli dostatek ekonomických sil na to, aby pokračovali v pomoci dalším zemím Třetího světa, a byli tak proti svojí vůli nuceni odejít z Afriky a Střední Ameriky. V tomto období došlo ke změnám zahraniční politiky, hlavně ve vztahu k Vatikánu a ke křesťanství jako takovému, byly znovu

vyhlášeny Vánoce za státní svátek a povoleno členství křesťanů v Komunistické straně Kuby. Další změny povolily některým zemím Prvního světa investovat na Kubě a byly s nimi podepsány četné ekonomicky laděné smlouvy o spolupráci. Tvrdá americká embarga v podobě Torricelliho a Helms-Burtonova zákona pomohly Kubě nalézt viníka za špatnou ekonomickou situaci a USA za ně sklidily vlnu mezinárodní kritiky.

Třetí období znamenalo pro Kubu obnovení diplomatických styků s Latinskou Amerikou, kdy takřka všechny státy odsoudily embargo a znovu ji přijaly do hlavních regionálních organizací, ve kterých nefiguruje USA. Venezuela se po nástupu Huga Cháveze stala přímým podporovatelem Castrova režimu a obě země se vzápětí integrovaly do regionální organizace ALBA, kam později přibyla i Bolívie. Jako členové začali podporovat projekty na rozvoj v Latinské Americe a stali se přímou opozicí pro organizace USA v latinskoamerickém regionu. Kuba se stala důležitou součástí této organizace, neboť oběma vůdčím nových spřátelených režimů poskytla všechny prostředky k udržení se u moci a stala se ideologickým vůdcem ALBA. Vzhledem k užší spolupráci s mnoha odpůrci zahraniční politiky USA mohla Kuba znovu zaujmout místo na světových trzích a i přes americké embargo našla odbytiště pro své výrobky. Nejdůležitějšími spojenci se stalo Rusko, Venezuela, Mexiko, Argentina a Čína. V roce 2008 také významné kroky ke sblížení se s Kubou podnikl regionální hegemon Brazílie. Proti embargu uvalenému na Kubu začaly protestovat takřka všechny státy a organizace od Evropské unie přes Kanadu až po Rusko. Nová administrativa amerického prezidenta Baracka Obamy již naznačila, že by mohlo být embargo uvolněno.

Zahraniční politika Kuby je založená na čtyřech základních pilířích. Prvním z nich je proletářský internacionalismus, založený na nezištné pomoci zemím Třetího světa, druhým je antiimperialismus a otevřená kritika USA a třetím prvkem je členství v ideologické alianci, zajišťující Kubě základní suroviny a prostředky potřebné pro fungování státu výměnou za poskytování ideologické legitimacy. Posledním a velice specifickým pilířem je nacionalismus, který je důležitým prvkem kubánské politiky v mezinárodních vztazích. Tyto čtyři prvky poskytují kubánskému komunistickému režimu potřebnou vnitřní legitimitu a byly s osobností Fidela Castra zárukou přežití režimu i v dobách největší krize. Přesto v průběhu různých období můžeme pozorovat čitelné změny v kubánské chování vůči okolnímu světu. Vypovídá to o neorealistickém chápání mezinárodních vztahů ze strany kubánské diplomacie a

čelních představitelů režimu. Ti byli vždy připraveni změnit svojí taktiku a částečně i postoje tak, aby maximalizovali sílu Kuby v mezinárodních vztazích. To obnášelo i vstup do aliancí. Tyto aliance ale kubánští představitelé nechápali jako prostředek k prohloubení svojí integrace do nějakého systému či k prohloubení vzájemné závislosti mezi státy, ale jako prostředek získání legitimacy a zajištění svojí bezpečnosti před mocenskou politikou USA. Z tohoto úhlu pohledu je kubánské chápání mezinárodních vztahů založeno mnohem více na neorealistickém paradigmatu a jen v omezené míře vykazuje prvky neoliberalismu.

Neoliberalismus představuje důležitou součást politiky USA namířené proti Kubě. Je spojen s přesvědčením, že největší zbraní k prosazování svých cílů není vojenská akce, ale ekonomické sankce a nátlak mezinárodních ekonomických organizací. Proto se USA snažily a snaží nastolit na Kubě demokracii právě s pomocí embarga. To se až do roku 2009 nepodařilo. Velkou ránu utrpěly USA od ostatních zemí Latinské Ameriky, které až na výjimky (Kolumbie, Salvador) znovu Kubu podpořily při vstupu do regionálních organizací, a navíc jasně naznačily, že pokračování těchto integrací se již odehraje bez účasti USA a Kanady. USA s postojem měkké moci neuspěly a jak embargo, tak zabránění vstupu Kuby do aliancí, byly neúspěšné.

Kubánská zahraniční politika doznala v posledních letech poměrně velkých změn. Od rozpadu Sovětského svazu se Kuba dostala z mezinárodní izolace opět jako plnohodnotný člen do latinskoamerické komunity a dokonce obnovila styky s mnoha demokratickými režimy Prvního světa. To se jí povedlo díky vysoké schopnosti adaptace zahraniční politiky na vnější podmínky, stejně jako neúspěšná kampaň vedená USA za zničení Castrova režimu.

SEZNAM LITERATURY

Prameny

Bolívijský prezident zestátnil plyn, 3. května 2006. In: IDNES, http://ekonomika.idnes.cz/bolivijsky-prezident-zestatnil-plyn-dwu-ekonomika.asp?c=A060503_490593_ekonomika_ven (1.3.2009)

Cuatro cumbres para una Unión de América Latina y el Caribe en 2010, 17.12.2008.
In: Infolatam, http://www.infolatam.com/entrada/cuatro_cumbres_para_una_union_de_america-11681.html (5.3.2009)

Cuba: Obama relaja las restricciones en la ley de presupuestos, 11.3.2009. In: Infolatam, http://www.infolatam.com/entrada/cuba_obama_relaja_las_restricciones_en_l-12853.html (10.3.2009)

Cuba: Raúl Castro renueva lazos con Rusia, 27.1.2009. In: Infolatam, http://www.infolatam.com/entrada/cuba_raul_castro_renueva_lazos_con_rusia-12147.html (6.3.2009)

Cuba 2009: Entre la crisis económica y la parálisis política, 29.12.2008. In: Infolatam, <http://www.infolatam.com/entrada.jsp?id=11715> (5.3.2009)

Cuban Democracy Act. In: U.S. Department of Treasury, <http://www.treas.gov/offices/enforcement/ofac/legal/statutes/cda.pdf> (20.3.2009)

Cuban Liberty and Democracy Solidarity Act. In: U.S. Department of Treasury, <http://www.treas.gov/offices/enforcement/ofac/legal/statutes/libertad.pdf> (20.3.2009)

Historia del Partido Comunista de Cuba. In: Partido Comunista de Cuba, <http://www.pcc.cu/historia/historia.html> (20.2.2009).

Kuba se rozhodla obnovit diplomatická jednání s EU, 17.9.2008. In: IDNES, http://zpravy.idnes.cz/kuba-se-rozhodla-obnovit-diplomaticka-jednani-s-eu-fs7-/zahranicni.asp?c=A080917_171057_zahranicni_jan (5.3.2009)

México: Calderón propone una alianza regional sin Estados Unidos, 18.12.2008. In: Infolatam, <http://www.infolatam.com/entrada.jsp?id=11701> (3.3.2009)

Projev papeže Jana Pavla II. při uvítacím ceremoniálu, 21.1.1998. In: Vatikánské oficiální stránky, http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/travels/documents/hf_jp-ii_spe_21011998_lahavana-arrival_en.html (28.2.2008)

Raúl Castro agradece la condena al embargo y ofrece ayuda a la región, 16.12.2008. In: Infolatam, http://www.infolatam.com/entrada/raul_castro_agradece_la_condena_al_embar-11666.html (3.3.2009)

Speech by the Cuban Prime Minister Maj Fidel Castro on the Czechoslovak situation, 24 srpen 1968. In: Castro Speech Data Base, <http://lanic.utexas.edu/project/castro/db/1968/19680824.html> (10.3. 2009)

The Non-Aligned Movement: Description and History, In: The Non-Aligned Movement ofical web pages, <http://www.nam.gov.za/background/history.htm> (15.3.2009)

Literatura

ADAMS, Gordon: *Cuba and Africa: The International Politics of the Liberation Struggle: A documentary Essay*. Latin American Perspectives, 8, 1981, č. 1 (www.jstor.org).

BORGES, Julio: *Relations between Venezuela and Cuba*, In: Cubalog: Overcoming Information Blockade, <http://www.cubalog.eu/index.php?id=15&article=34> (15.1.2009)=34 (8.3.2009)

COVA, Antonio R. de la: *U.S.-Cuba Relations during the Reagan Administration*. In: SCHMERTZ, Eric J. – DATLOF, Natalie and UGRINSKY, Alexej (Edd.): *President Reagan and the World*. London 1997.

DOMÍNGUEZ, Jorge I.: *Cuban Foreign Policy and the International System*. In: TULCHIN Joseph S. – ESPACH Ralph H. (Edd.): *Latin America in the New International System*. Lynne Rienner Publishers, Inc., London 2001.

GOTT, Richard: *Kuba: Nové dějiny*. Brno, BB Art 2005.

GRABENDORFF, Wolf: *Cuba's Involvement in Africa: An Interpretation of Objectives, Reactions and Limitations*. Journal of Interamerican Studies and World Affairs, 22, 1980, č. 1 (www.jstor.org)

HARRIS, David – AZZI, Diego: *ALBA Venezuela's answer to "free trade": the Bolivarian alternative for the Americas*. Focus on the Global South, Bangkok 2006.

CHHABRA, Hari S.: *Non-Aligned Movement and the Struggle Against Apartheid*. In: African National Congress, <http://www.anc.org.za/ancdocs/history/nam/chhabra.html> (1.3.2009)

KAHN, Owen E.: *Cuba's Impact in Southern Africa*. Journal of Interamerican Studies and World Affairs, 29, 1987, (www.jstor.org) s. 34.

LOWENFELD, Andreas F.: *Congress and Cuba: The Helms-Burton Act*. The American Journal of International Law, 90, 1996, č. 3 (www.jstor.org) , s. 419.

MORGENTHAU, Christian H.: *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Fifth Edition, Revised. New York, Alfred A. Knopf 1978.

MORLEY, Morris – MCGILLION, Chris: *Unfinished Business: America and Cuba After the Cold War, 1989-2001*. Cambridge University Press, New York, 2002

Nye, Joseph S.: *Soft Power*. Foreign Policy, 1990, č. 80 (www.jstor.org).

PAVLÍK, Petr: *Kubánská republika v „el período especial 1990-2000“*. Mezinárodní politika, 27, 2003, č. 3, s. 32.

PERÉZ, Louis A. Jr.: *Fear and Loathing of Fidel Castro: Sources of US Policy toward Cuba*. Journal of Latin American Studies, 34, 2002, č.2 (www.jstor.org).

PERÉZ-STABLE, Marifeli: *The Cuban Revolution: Origins, Course, Legacy*. Oxford University Press, New York.

QUIRK, Robert E.: *Fidel Castro*. Ostrava, Oldag 1999.

ROBERTS, Geoffrey: *The Soviet Union in World Politics: Coexistence, Revolution and Cold War, 1945-1991*. Routledge, London 1999.

SCHWARTZMAN, Kathleen C.: *Can International Boycotts Transform Political Systems? The Cases of Cuba and South Africa*. Latin American Politics and Society, 43, 2001, č. 2 (www.jstor.org).

WALT, Stephen M. : *Aliance Formation and the Balance of World Power*. 9, 1985, č. 4 (www.jstor.org).

WALTZ, Kenneth N.: *Theory of International Politics*. Reading, Addison-Wesley 1979.

WENDT, Alexander: Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics. *International Organization*, 46, 1992, č. 2 (www.jstor.org)

WEYLAND, Kurt: *Neoliberalism and Democracy in Latin America: A Mixed Record*. *Latin American Politics and Society*, 46, 2004, č. 1 (www.jstor.org)

ABSTRAKT

Práce popisuje zahraniční politiku Kuby od roku 1961 až do roku 2009. Zabývá se porovnáváním jednotlivých období a odpovídá na otázku, zda došlo k její změně po rozpadu Sovětského svazu. Hlavními úkoly mojí práce je analýza jednotlivých aliancí, do kterých Castrova Kuba vstoupila a embargo USA, které mělo za úkol režim ekonomicky destabilizovat a zajistit přechod k demokracii.

Vzhledem k vybranému tématu jsou v práci použity teorie mezinárodních vztahů, a to neorealismus a neoliberalismus. Pomocí těchto dvou paradigmat jsou analyzovány jednotlivé kroky kubánské administrativy a dále je podle nich posouzeno chování jednotlivých aktérů. Nakonec dochází ke zhodnocení toho, které ze dvou paradigmat je v kubánském případě úspěšnější.

ABSTRACT

This work is describing Cuba foreign policy from 1961 to 2009. It deals with comparing each periods and answers the question about causing its change because of disintegration Soviet Union. The main aims of my work have been parsing each alliance which Castro's Cuba entered and the USA embargo which should have destabilized its regime economically and have led it to democracy.

In respect to the chosen subject matter I used foreign relation theories, neorealism and neoliberalism. In terms of these two paradigms I analysed particular steps of Cuban administration and according to them I passed judgement on each participants. In the end I summed up the problem which of two paradigms has been more successful in Cuban case.

